

פְּרִישֵׁת

וַיִּשְׁלַח

כל הזכויות שמורות

מותר להעתיק ולצלם ללא מטרות רווח

תלמוד תורה מורשה ירושלים

ת.ד. 34055 ירושלים 91340

תוכן העניינים

פרק לב

7.....יעקב מתכונן לפגישה עם עשו

פרק לג

27.....יעקב נפגש עם עשו

35.....יעקב בשכם

פרק לד

43.....הצלת דינה מפית שכם

פרק לה

57.....הנסיעה לבית אל וקיום הנדר

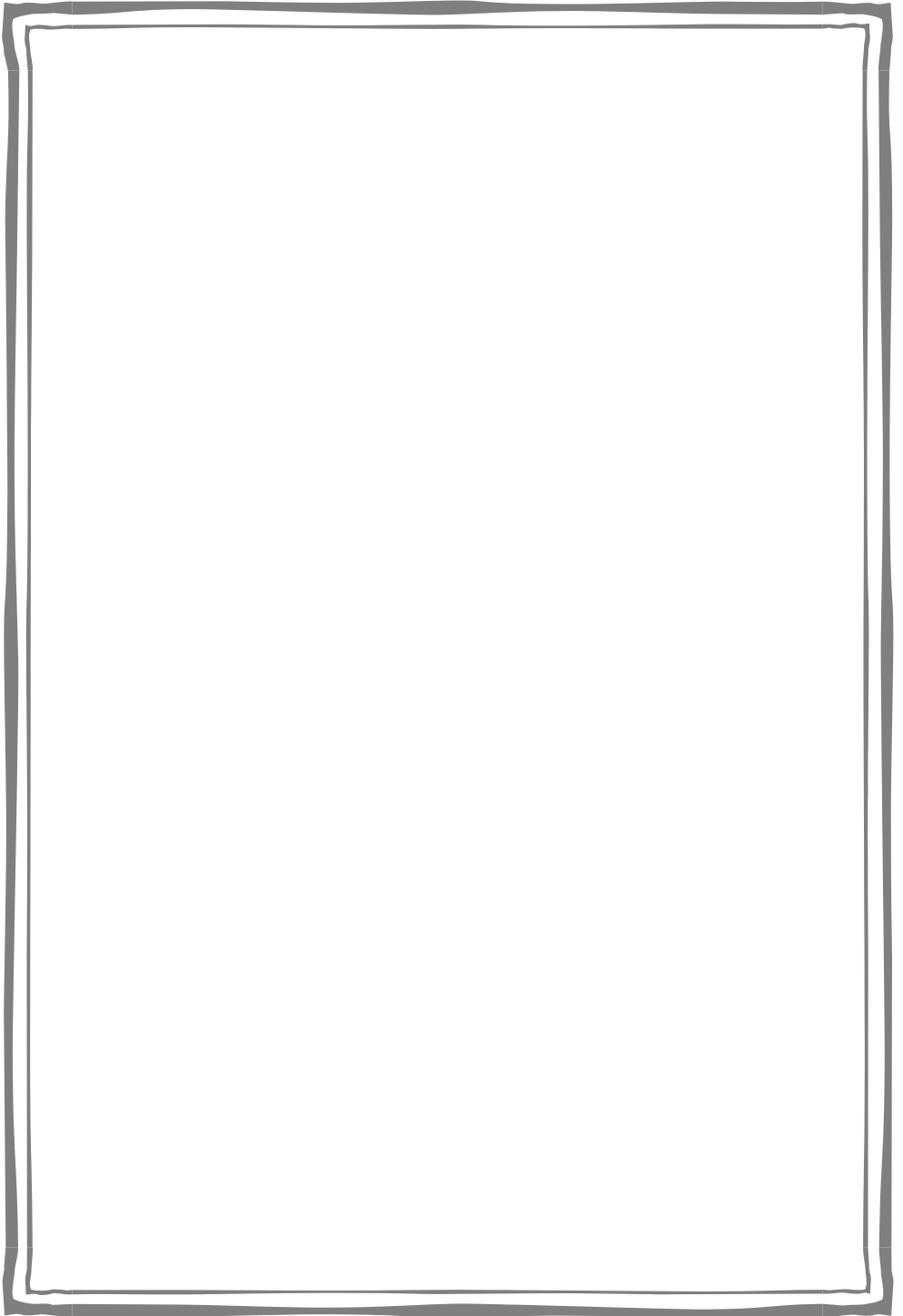
64.....הלדת בנימין ומות רחל

68.....פגישת יעקב עם יצחק ופטירת יצחק

פרק לו

77.....תולדות עשו

81.....סכום הפרשות ויצא - וישלח

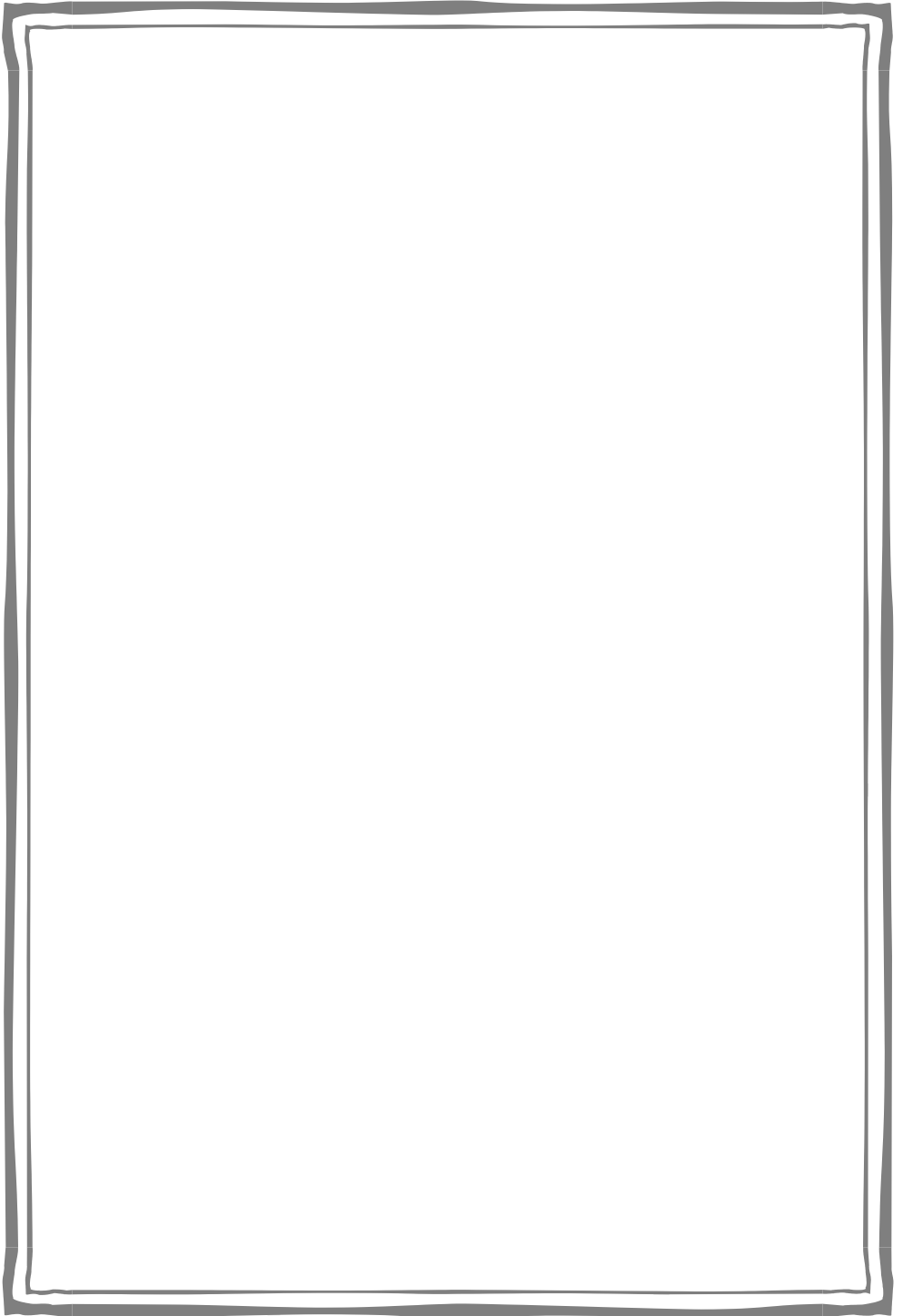

פרק לב

יַעֲקֹב מִתְכוּוֹן

לְפָגִישָׁה עִם יַעֲשׂוֹ

פְּרִשֶׁת וַיִּשְׁלַח

יַעֲקֹב מִתְכוּוֵן לַפְּגִישָׁה עִם עֵשָׂו

(פסוקים ד-לג)

"וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל עֵשָׂו אָחִיו..." (פסוק ד)

יַעֲקֹב זָכַר שֶׁעֵשָׂו רָצָה לְהוֹרְגוֹ וּמִשׁוּם כֵּן הוּא בָּרַח לְחָרָן.

כַּעֲתָּה, לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ שְׁנַיִם רַבּוֹת, צָפָה יַעֲקֹב לְשִׁמּוֹעַ שֶׁעֵשָׂו הִתְחַרֵּט עַל מַחְשַׁבְתּוֹ הַנוֹרָאָה לְהוֹרְגוֹ, וּבְמִיָּחָד שִׁיעֲקֹב קָבַל אֶת הַבְּרָכוֹת בְּצַדִּיק, מִפְּנֵי שֶׁקָּנָה אֶת הַבְּכוֹרָה, וּמִפְּנֵי שֶׁהִמְשִׁיךְ אֶת דְּרֶךְ אָבוֹתָיו, אֲבָרְקֵם וַיִּצְחָק.

יַעֲקֹב שָׁלַח שְׁלִיחִים אֶל עֵשָׂו אָחִיו לְהוֹדִיעַ לוֹ שֶׁהוּא חוֹזֵר מִבֵּית לָבָן, וְהוּא רוֹצֵה לְחַיֹּת אִתּוֹ בְּשָׁלוֹם.

"וַיִּצֵּו אֹתָם לֵאמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדֹנָי לְעֵשָׂו

כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב

עִם לָבָן גְּרָתִי וְאַחַר עַד עָתָה" (פסוק ה)

מדוע יַעֲקֹב קָרָא לַעֲשׂו "אֲדָנִי", הֲרֵי עֲשׂו מְכַר לוֹ אֶת
הַבְּכוֹרָה?

וְעוֹד: יִצְחָק אָבִיו בֵּרַךְ אוֹתוֹ שֶׁהוּא יִהְיֶה הַגָּבִיר (הָאֲדוֹן)
וְלֹא עֲשׂו אָחִיו?

וְעוֹד: עֲשׂו הָיָה רָשָׁע, אִם כֵּן מַדּוּעַ יַעֲקֹב קָרָא לוֹ
"אֲדָנִי"?

יַעֲקֹב קָרָא לַעֲשׂו "אֲדָנִי" כִּי עֲשׂו הָיָה מְלַךְ בְּאֶרֶץ אֲדוּם
וְהָיָה אָחִיו הַגָּדוֹל.

יַעֲקֹב קָנָה שֶׁהַכְּבוֹד שֶׁהוּא נוֹתֵן לַעֲשׂו יִגְרַם לוֹ לְהַפְסִיק
לְשֵׁנָא אוֹתוֹ.

"וַיְהִי לִי שׂוֹר וְחַמּוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה

וְאֲשָׁלַחָה לְהַגִּיד לְאֲדָנִי לְמַצָּא חֵן בְּעֵינֶיךָ" (פְּסוּקוֹ ו')

יַעֲקֹב שָׁלַח לַעֲשׂו מְלֶאכִים שִׁיִּסְפְּרוּ לוֹ עַל הַדְּבָרִים
שֶׁאֲרָעוּ לוֹ וְלִמְשַׁפְּחָתוֹ בְּתַקּוּפָה הָאֲרֻכָּה בָּהּ לֹא רָאוּ זֶה
אֶת זֶה. בְּכֵךְ הִרְאָה לַעֲשׂו שֶׁהוּא מִתְּנַהֵג אֵלָיו כְּאָח.

הֲאִם עֲשׂו שָׁכַח אֶת שְׁנֵאתוֹ לְאַחַר שָׁנִים כֹּה רַבּוֹת?

נְאָמַר :

”וַיֵּשְׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר

בָּאנוּ אֵל אַחִיךָ אֶל עֵשָׂו וְגַם הֵלֵךְ לְקִרְאָתְךָ

וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ” (פְּסוּק ז)

בְּמִשְׁךָ יוֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים וְאַרְבַּע שָׁנִים שָׁמַר עֵשָׂו הַרְשָׁע
אֶת שְׁנֵאתוֹ לְיַעֲקֹב בְּלִבּוֹ.

עֵשָׂו בָּא לְקִרְאָת יַעֲקֹב עִם אַרְבַּע מֵאוֹת לִוְחָמִים כְּדִי
לְהוֹרְגוֹ, וְלֹא רָצָה כָּלֵל לְדַבֵּר עִם שְׁלִיחָיו שֶׁל יַעֲקֹב
וּלְקַבֵּל אֶת דְּבַרֵי הַפִּיּוּס וְהַאֲחֻזָּה.

הַרְשָׁעִים, לָבָם מְלֵא כַּעַס וְשִׁנְאָה וְאֵינָם רוֹצִים לְסַלַּח,
וְכֵן נֹאמַר עַל עֵשָׂו: ”וְעִבְרָתוֹ שְׁמָרָה נִצַּח” (עֲמוֹס א,
יא), כְּלוּמַר: כַּעֲסוֹ שֶׁל עֵשָׂו שָׁמֹר עִמּוֹ תָּמִיד.

”וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ” (פְּסוּק ח)

יַעֲקֹב פָּחַד וְהִרְגִישׁ שֶׁהוּא בְּצָרָה.

אֲמָנָם יַעֲקֹב הָיָה גְבוּר חֵיל וְעִבְדִים רַבִּים הָיוּ לוֹ, אֲךָ
הוּא יָדַע שֶׁעֵשָׂו אָחִיו רָגִיל בְּמִלְחָמוֹת, וְלוֹחָמִיו
אֲכֻזָּרִים בְּיֹתֵר.

”וַיַּחֲזַק אֶת הָעַם אֲשֶׁר אֵתוֹ... לְשָׁנֵי מַחְנוֹת”

📖 "ויחזק" - חלק.

יַעֲקֹב חָצָה אֶת הָעַם אֲשֶׁר אֵתוֹ לְשָׁנֵי חֲלָקִים, כְּדֵי שְׂאֵם
חֲלִילָה יִפְגְּעוּ, לֹא יִפְגְּעוּ כָּלָם.

”וַיֹּאמֶר אִם יָבוֹא עֲשׂוֹ אֶל הַמַּחְנֶה הָאֶחָת וְהִכְהוּ

וְהָיָה הַמַּחְנֶה הַנִּשְׁאָר לְפִלִּיטָה” (פסוק ט)

יַחַד עִם הַכְּבוֹד הַגָּדוֹל שֶׁנִּתֵּן יַעֲקֹב לְעֲשׂוֹ, הוּא גַם הַכִּיֵּן
אֶת עֲצָמוֹ וְאֶת עֲבָדָיו לְמַלְחָמָה עִם עֲשׂוֹ.

הוּא צִיָּד אֶת עֲבָדָיו בְּכָלֵי נֶשֶׁק, וְחָלַק אֶת הָעַם לְשָׁנֵי
מַחְנוֹת, כְּדֵי שְׂאֵם יִצְלִיחוּ חֲזִילֵי עֲשׂוֹ לְפָגַע בְּאֲנָשֵׁי
מַחְנֵהוּ הַרְאִשׁוֹן שֶׁל יַעֲקֹב, יִשְׂאָרוּ אֲנָשֵׁי הַמַּחְנֶה הַשְּׁנִי
וַיִּלְחָמוּ בְּעֲשׂוֹ.

אַחַר שֶׁיַּעֲקֹב הַכִּיֵּן אֶת עֲצָמוֹ לְמַלְחָמָה הַתְּפִלָּל לַה'.

יַעֲקֹב אָבִינוּ יָדַע שֶׁכָּל הַהֲכָנוֹת לֹא יַעֲזֹרוּ אִם ה' לֹא
יִהְיֶה בְּעֲזָרוֹ, לָכֵן עָמַד וְהִתְפַּלֵּל.

עַל אַף שֶׁיַּעֲקֹב פָּחַד מֵעֲשׂוֹ וְרָצָה מְאֹד לְהִתְפַּלֵּל לַה'
שֶׁיִּצְלִיל אוֹתוֹ, יַעֲקֹב פָּתַח קֶדֶם כָּל בְּדַבְרֵי שִׁבְחַת וְתוֹדָה

לה' על כל הטובות שעשה לו, ורק אחר כך בקש מה'
שיציל להו מיד עשו.

כך למדו אותנו חכמינו זכרונם לברכה, שפאשר אדם
מתפלל ומבקש מה', הוא צריך להקדים דברי שבח
לה' לפני בקשתו.

"ויאמר יעקב אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק"

יעקב היה צנוע וענו, ולא חשב שמגיע לו שה' יעזר לו
בגלל צדקותו. על כן הוא בקש מה' שיעזר לו בזכות
אבותיו ולא בזכות מעשיו הטובים.

מדוע קרא יעקב לאברהם "אבי"?

יעקב קרא לאברהם סבו "אבי", כי אהבו וכבדו כאלו
היה אביו.

"ה' האמר אלי שוב לארצה ולמולדתך ואיטיבה עמך"

יעקב בטח בה' שיקים את הבטחתו ויטיב עמו.

"קטנתי מכל החסדים ומכל האמת"

אשר עשית את עבדך"

ברב ענותנותו אמר יעקב שזכייתיו מעטות והוא איננו
ראוי לכל הטובות שעשה עמו ה'.

מהן הטובות הגדולות שעשה ה' עם יעקב?

”כי במקלי עברתי את הירדן הזה

ועתה הייתי לשני מחנות”

כשיעקב ברח לחרן הוא עבר את הירדן כשאין
ברשותו דבר מלבד מקלו. והנה עפה הוא חוזר
כשברשותו שני מחנות גדולים - משפחה גדולה -
נשותיו, אחד עשר ילדיו, וכן רכוש רב - עבדים
ושפחות וצאן ובקר לרב.

משסים יעקב לתת שבח והודיה לה' על החסדים
הגדולים שעשה עמו, בקש מה' שיצילהו.

”הצילני נא מיד אחי מיד עשו”

כי ירא אנכי אתו פן יבוא והכני אם על בנים.

ואתה אמרת היטב איטיב עמך

ושמתני את זרעך בחול הים

אשר לא יספר מרב” (פסוקים יב-יג)

יעקב מתפלל ועם זאת הוא בוטח בה' שיקים את
הבטחתיו.

יעקב לא מסתפק בתפלה, הוא יודע שעליו להשתדל
גם בדרך הטבע כדי להנצל מהסכנה.

מה עוד עשה יעקב כדי להנצל מעשו?

נאמר:

”...ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו” (פסוק יד)

יעקב שלח לעשו מתנה גדולה - צאן ובקר: עזים
ותישים, רחלים ואילים, גמלים ובניהם, פרות ופרים,
אתונות ועירים.

מדוע יעקב שלח לאחיו מתנה כל כך גדולה?

יעקב כבד את עשו כי היה אחיו הגדול ושמש כמלך
בארץ אדום. יעקב גם קנה שמתנה זו תשמח את עשו
והוא יפסיק לשנא אותו.

תחלה שלח אליו מלאכים וכעת הוסיף לכבדו בשלחו
לו מתנות רבות.

יעקב צוה את עבדיו לשים רוח בין עדר לעדר. מדוע?

כדי שֶׁעֲשׂוּ יתְּפַעֵל יוֹתֵר מִן הַמִּנְחָה כְּשִׁירָאָה שְׁמֹדֶבֶר
בְּשִׁירָה אֲרָכָה.

כֵּן הִתְכוּוֹנֵן יַעֲקֹב לַפְּגִישָׁה. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנוּם
לְבִרְכָה:

"הִתְקִין עֲצָמוֹ לְשִׁלְשָׁה דְּבָרִים, לְדוּרוֹן (מִתְּנָה),
לְתַפְּלָה וּלְמִלְחָמָה".

📖 "הִתְקִין" - הַכִּין. "דוּרוֹן" - מִתְּנָה.

"וַתַּעֲבֹר הַמִּנְחָה עַל פָּנָיו

וְהוּא לֵן בְּלִילָה הַהוּא בַּמִּנְחָה" (פְּסוּק כב)

בְּלִילָה יֵשֵׁן יַעֲקֹב בְּשֹׁדָה עִם עַבְדָּיו וְלֹא בְּאֶהָלוֹ.

יַעֲקֹב חָשַׁשׁ שֶׁעֲשׂוּ יִפְתִּיעַ אוֹתוֹ בְּאֲמֻצֵּי הַלֵּילָה, לְכֵן
יֵשֵׁן מְעֻט וּמְיָד קָם עִם מְשַׁפְּחָתוֹ וְהִמְשִׁיךְ בְּדַרְכוֹ
לְקִרְאָת מִנְחָה עֲשׂוֹ. לֹאֲרֹךְ כָּל הַדֶּרֶךְ בְּטַח יַעֲקֹב בְּה'
שִׁיעֵזֹר לוֹ וַיִּשְׁמֹר עָלָיו.

"וַיִּקְחֶם וַיַּעֲבִרֶם אֶת הַנַּחַל

וַיַּעֲבֹר אֶת אֲשֶׁר לוֹ" (פְּסוּק כג)

יעקב הצליח בגבורתו להרים את צ'אנו ואת כל רכושו
מצד אחד של הנחל אל צדו השני.

“ויותר יעקב לבדו” (פסוק כד)

יעקב חזר לצדו השני של הנחל כדי להביא פדים
קטנים ששכח שם.

הוא לא ותר אפלו על דברים קטנים מרכושו, כי כל
דבר מרכושו היה חביב עליו.

ומדוע?

מפני שצדיקים עובדים קשה כדי להשיג כל דבר
מרכושם, ואינם לוקחים דברים משל אחרים.

“ויאבק איש עמו עד עלות השחר”

חכמינו זכרונם לברכה הסבירו שהאיש שנאבק עם
יעקב היה מלאכו של עשו. מלאך זה הקדים ללכת
לפני עשו כדי להלחם ביעקב.

מי נצח במאבק?

נאמר בפסוק כה:

“וירא כי לא יכל לו”

בַּפְּסוּק זֶה אָנוּ לומְדִים עַל גְּדֻלַּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁנִּצְחָה אֶת
הַמְּלָאָךְ. הַמְּלָאָךְ הִתְחַנֵּן לִפְנֵי יַעֲקֹב שֶׁיִּשְׁחַרְרֵהוּ אוֹתוֹ.

”וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי בִּי עֲלֵה הַשְּׁחַר

וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ בִּי אִם בִּרְכָתִי” (פְּסוּק כו)

יַעֲקֹב לֹא הִסְכִּים לְשַׁחֲרֵר אֶת הַמְּלָאָךְ, אֶלָּא אִם בֵּן יִבְרַךְ
אוֹתוֹ.

יַעֲקֹב רָצָה שְׁגַם מִלְּאָכּוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ יוֹדֵה לוֹ, שֶׁהַבְּרָכוֹת
שֶׁיִּבְרַכּוּ יִצְחָק, מְגִיעוֹת לוֹ וְלֹא לְעֲשׂוֹ.

”וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹד שְׂמֶךָ

בִּי אִם יִשְׂרָאֵל” (פְּסוּק כט)

הַמְּלָאָךְ גִּילָה לְיַעֲקֹב, שֶׁעֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשַׁנּוֹת
אֶת שְׁמוֹ וְלִקְרֹא לוֹ ”יִשְׂרָאֵל”.

”בִּי שְׂרִית עִם אֱלֹהִים”

נִלְחַמְתָּ כְּמוֹ שׂוֹר עִם מְלָאָךְ ה', וְנִצַּחְתָּ.

”וְעַם אֲנָשִׁים וְתוֹכַל”

נִלְחַמְתָּ עִם אֲנָשִׁים חֲזָקִים כְּמוֹ לָבֵן, וְכִמוֹ שֶׁנִּצַּחְתָּ אֶת
לָבֵן, כֵּן תִּנְצַח אֶת עֲשׂוֹ.

ה' רצה שהמלאך יברך את יעקב בברכה זו, כדי שלא
יפחד מהפגישה עם עשו.

"...ויברך אתו שם" (פסוק ל)

שרו של עשו הודה ליעקב, שאכן הברכות שקבל
מיצחק אביו מגיעות לו ולזרעו ולא לעשו.

"ויקרא יעקב שם המקום פניאל

כי ראיתי אלקים פנים אל פנים" (פסוק לא)

פונת יעקב היא שראה את מלאך האלקים פנים אל
פנים.

"ותנצל נפשי"

בדברים אלו הודה יעקב לה' על ששמר עליו שלא
ימות בראותו את המלאך.

"על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה

אשר על כף הירך עד היום הזה

כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה" (פסוק לג)

התורה אוסרת על בני יעקב ועל זרעם אחריהם לאכול מגיד של בהמה הנקרא "גיד הנשה".

גיד הנשה הוא הגיד (חוט של בשר) העובר מעל הכרך, גיד הנשה של יעקב זו ממקומו בגלל שהמלאך נגע בו.

אסור גיד הנשה החל לנהג רק אחרי שבני ישראל קבלו את התורה בחר סיני.

טעם האסור: כשיוציאו ישראל את הגיד מהבהמה, הם יזכרו את גבורתו של יעקב, שנאבק בגבורה עם מלאכו של עשו ונצחו, ויודו לה' על שעזר ליעקב לנצח את המלאך.

בְּאִוְרֵי מַלְיָם

מֵלֶאךָ - שְׁלִיחַ 📖	תִּישׁ - הַזְכָּר בְּעֵזִים 📖
וְאַחַר - הַתְּעַכְבְּתִי 📖	אֲתוֹן - הַנִּזְקָה בְּחִמּוּרִים 📖
וַיִּירָא - פָּחַד 📖	עִיר - הַוּלָד בְּחִמּוּרִים 📖
וַיִּצַר - הַצָּטְעַר 📖	אָנָּה? - לֹאן? 📖
וַיַּחַץ - חָלַק לְשָׁנִים 📖	אֲכַפְרָה פָּנִיו - אֶסְלַק רוּגְזִי 📖
לְפִלְטָה - לְהַצְלָה 📖	יִשָּׂא פָּנָי - יִסְלַח לִי 📖
אִיטִיבָה - אֶעֱשֶׂה טוֹב 📖	וַיִּזְתַּר - נִשְׁאָר 📖
קֵטְנִי - ל' אֶמְגִּיעַ 📖	כֹּף יָרֵךְ - הַבְּכֹר 📖
לִי (מִלְשׁוֹן קָטָן) 📖	וַתִּקַּע - זָזָה 📖
וַיִּלֶן - יָשָׁן 📖	שָׁרִית - לְחִמַּת כְּמוֹ שֶׁר וְגִבּוֹר 📖
מִנְחָה - מִתְּנָה 📖	נָשָׂה - זָזָה 📖

מקורות לפרק לב

פסוק ד: מלאכים הם שליחים - אבן עזרא: "ואלה המלאכים הם מעבדיו".

שליחת המלאכים כדי להודיע לעשו שיעקב מבקש את שלומו - רש"י לפסוק ו: "למצוא חן בעיניך - שאני שלם עמך ומבקש אהבתך".

פסוק ה: יעקב קרא לעשו "אדני" - א. כי היה אחיו הגדול - עקדת יצחק: "נראה שדיבר עם עבדיו על זה האופן, להורות להם שיש עליו אדנות טבעית כמשפט האח הגדול".

ב. כי היה מלך - מדרש רבה (עה, ד): "רבנו אמר לרבי אפס: כתוב חד איגרא למרן מלכא אנטונינוס... אמר ליה: ומה אני טב מן סבי, לא כך אמר: 'כה אמר עבדך יעקב'?!".

פסוק ו: "ואשלחה להגיד לאדני" - להודיע שאני בא - רש"י שם.

פסוק ז: עשו שמר שנאתו בלבו במשך שלושים ושש שנים - עשרים שנה בבית לבן, ארבע עשרה שנה בבית מדרשם של שם ועבר ושנתיים בדרך.

היחס המזלזל של עשו כלפי השליחים - רמב"ן: "ואולי לא היו לפניו, כי לא נתן רשות שיבואו לפניו וידברו עמו כלל כי היה הכתוב מספר ששאל להם מה שלום אחי? ומה ענינו וענין ביתו ובניו...".

פסוק ט: הכנותיו של יעקב למלחמה - רש"י: "והיה המחנה הנשאר לפליטה - על כרחו אלחם בו".

יעקב מכין את עבדיו למלחמה - רמב"ן: "וראיתי במדרש: זיינם מבפנים (צייד את עבדיו בכלי נשק מתחת לבגדיהם) והלבישם בגדים לבנים מבחוץ".

פסוק י': יעקב מקדים דברי שבח לתפילתו - רבנו בחיי: "מכאן שראוי לאדם שיתבונן בתפילתו... בריבוי חסדי ה' וטובותיו עלינו... ואחר שיתבונן בכל זה ישאל צרכיו, וכן אמר יעקב - 'הצילני נא'".

ענוותנותו של יעקב, שהתפלל בזכות אבותיו - אברבנאל: "בזכות אבותיו היה ראוי שיעשה עמו הקב"ה חסד כפי הדין... ואמנם מצד עצמו... היה מבקש ממדת הרחמים לא ממדת הדין שלא יספיק זכותו לכך".

בטחונו של יעקב בה' - על פי האברבנאל שם: "כי כאשר גופו של יעקב פחד ונתיירא מעשו... אמר יעקב כפי שכלו ואמונתו והבטחתו - לעצמו, ולגופו: 'אל תירא ואל תחת' כי יש ה' בקרבנו ומה יעשה לי אדם', לכך לא אמר ויתפלל ולא ויצעק, אלא 'ויאמר', כאילו הוא אמר לטבעו כן".

פסוק יד': השתדלותו של יעקב למרות תפילתו - עקדת יצחק (שער עשרים וששה): "וכמה תתבאר הפנה הזאת האמיתית (של חובת ההשתדלות) מזה הסיפור אשר אנו בביאורו בכל מה שהשתדל השלם יעקב אבינו להינצל מיד אחיו... באופן שלא ישאר עליו שום ערעור ופקפוק להבטחות ה' יתברך אשר הבטיחו, מפאת התרשלותו". (כלומר אם היה מתרשל היו מתערערות הבטחות ה' שישמרהו).

שליחת המנחה מתוך כבוד למלך ולאח - אברבנאל : "ולכן לקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו, רוצה לומר, אם כפי מעלתו שהיה עשו שר וגדול ואם להיותו אחיו".

פסוק יז: **שימת רווח בין העדרים כדי שיראו רבים - על פי רש"י:** "עדר לפני חברו, מלוא עין, כדי להשביע עינו של אותו רשע ולתווהו על ריבוי הדורון".

יעקב התקין עצמו לדורון, תפילה ומלחמה - רש"י לפסוק ט.

פסוק כב: **הלינה בלילה עם העבדים מתוך זהירות - רמב"ן:** "אמר שלא בא לאהלו בלילה ההוא, אבל לן במחנה עם עבדיו ועם הרועים בצאן, ערוך כאיש מלחמה, פן יבוא אחיו בלילה ויכה בו".

פסוק כג: **הליכת יעקב בלילה לקראת עשו מתוך בטחון בה' - על פי האברבנאל:** "ועם כל זה שכלו... גער בו על פחדו והלך לקראת אחיו, זה באמת ראוי להקרא מאמין כנבואתו ובוטח ביעוד אלוהיו".

פסוק כד: **גבורתו של יעקב בהעברת רכשו - על פי רש"י:** "את אשר לו" - הבהמות והמטלטלין, עשה עצמו כגשר - נוטל מכאן ומניח כאן".

פסוק כה: **חביבות הממון על יעקב - רש"י:** "שכח פכים קטנים וחזר עליהם". חולין (צא ע"א): "מכאן לצדיקים שחביב עליהם ממנום יותר מגופם, וכל כך למה? לפי שאין פושטין ידיהן בגזל".

האיש שנאבק עם יעקב היה שרו של עשו - רש"י: "ופירשו רבותינו ז"ל שהוא שרו של עשו".

פסוק כז: "ברכתני" - הכוונה להודאה על ברכות יצחק - רש"י: "הודה לי על הברכות שברכני אבי, שעשו מערער עליהן".

פסוק כט: פירוש "כי שרית עם אלקים" - עם מלאך האלוקים - תרגום יונתן: "אתרברכתא עם מלאכיא דה".

פירוש "ועם אנשים ותוכל" - הם עשו ולבן - רש"י.

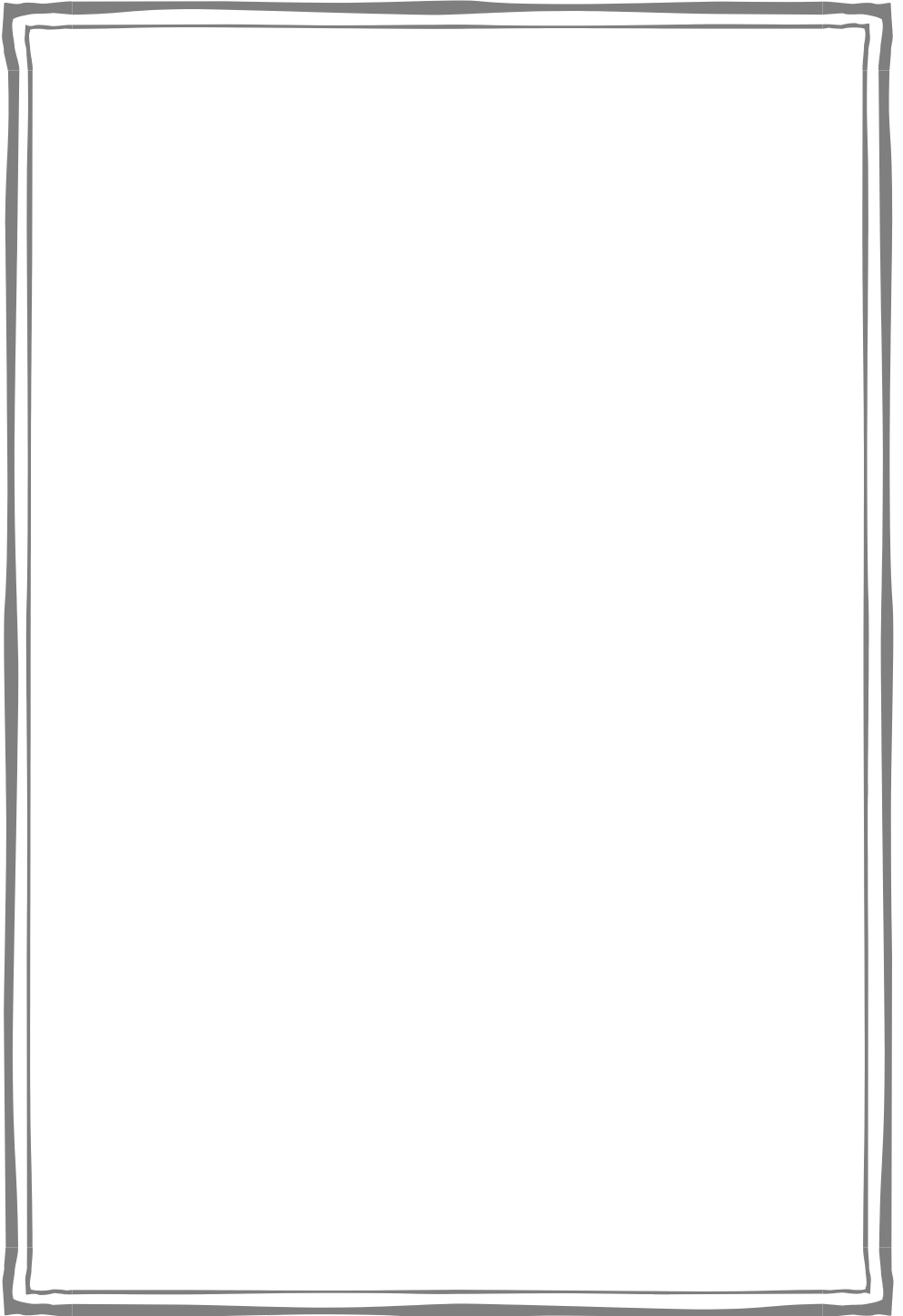
דברי המלאך הם דברי חיזוק ליעקב - רבנו אברהם בן הרמב"ם: "בשרו כי עשו לא יתגבר עליו ולא ינצחנו". וכן האברבנאל: "הנה התבאר צורך הנבואה הזאת ליעקב, שהיא כולה להבטיחו שלא יירא מעשו כי הוא לא ירע עמו".

פסוק ל: ברכת המלאך היא הודאה על הברכות - רש"י בפסוק כט: "ועל כרחו הודה לו עליהן, וזהו 'ויברך אתו שם'".

פסוק לא: פירוש "ראיתי אלקים פנים אל פנים" - ראיתי מלאך ה' - אונקלוס: "ארי חזיתי מלאכיא דה' אפיין באפיין".

פסוק לג: איסור גיד הנשה נהג ממתן תורה - דברי חכמים במסכת חולין (קא ע"ב): "אמרו לו רבי יהודה: וכי נאמר 'על כן לא יאכלו בני יעקב'? והלא לא נאמר אלא 'בני ישראל', ולא נקראו בני ישראל עד סיני, אלא בסיני נאמר, אלא שנכתב במקומו לידע מאיזה טעם נאסר להם".

טעם איסור אכילת גיד הנשה - רשב"ם: "לזכרון גבורתו של יעקב, ונס שעשה לו הקב"ה שלא מת".

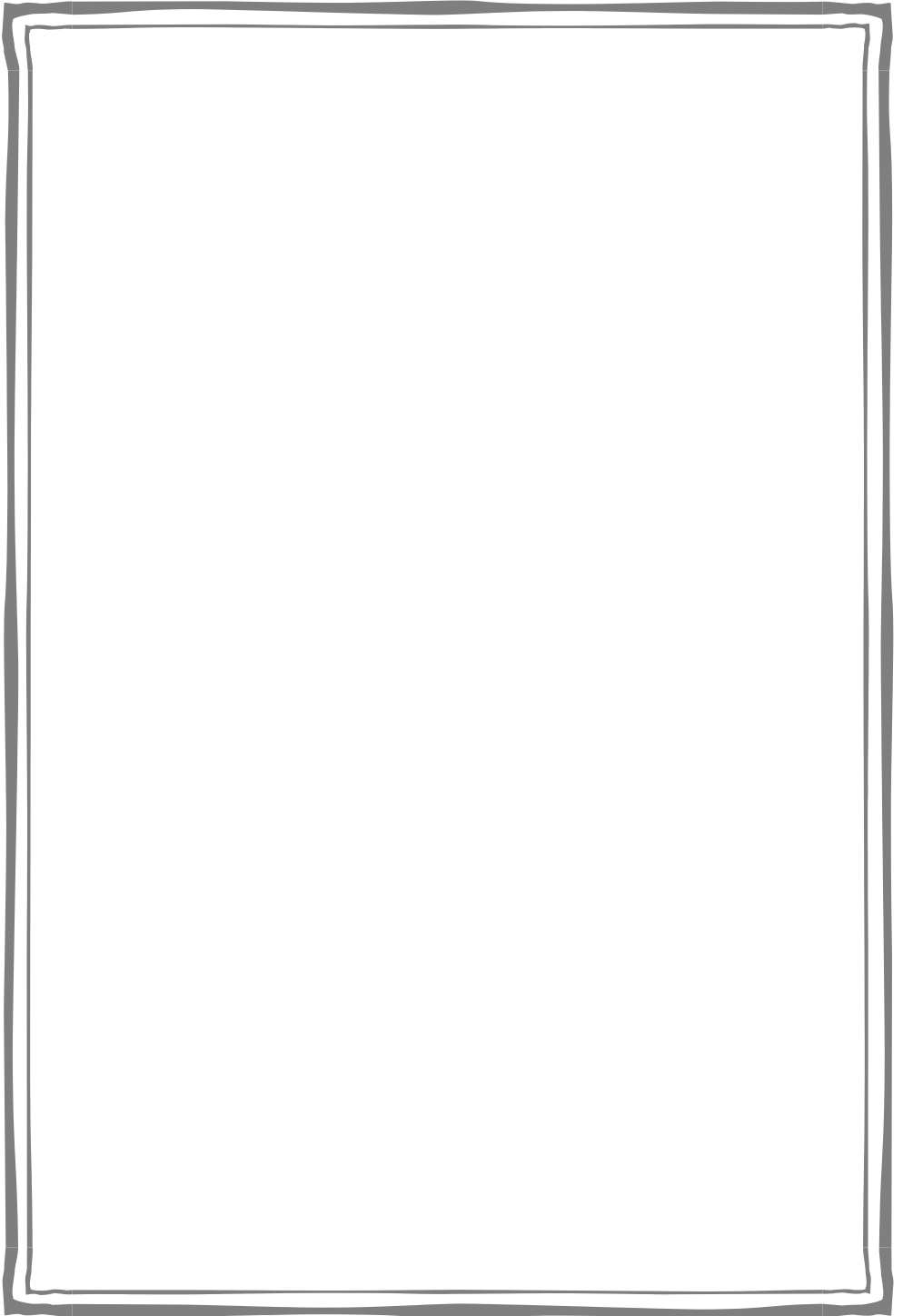

פרק לג

וַיַּעֲקֹב נִפְגָּשׁ

עִם עֵשָׂו

וַיַּעֲקֹב בְּשָׂכְמָם

יעקב נפגש עם ישו

(פסוקים א-יז)

באותו לילה התקדם ישו עם גבוריו לקראת מחנה יעקב, מתוך כוונה להלחם בו, והנה הוא רואה לפניו שירה ארכה של צ'אן ובקר.

ישו שאל את העבד, מוליך המנחה, מי הוא, ושל מי העדר שלפניו?

העבד ענה לו, שהוא עבדו של יעקב, ושהעדר שלפניו הוא מנחה (מתנה) עבורו מייעקב אחיו.

ישו המשיך בדרךכו והנה עדר נוסף הולך לקראתו.

שוב שאל ישו את מוליך המנחה, מי הוא, ושל מי העדר שלפניו?

ענה העבד לעשו: אף אלו שלח יעקב להביא דורון לעשו.

מה חשב ישו בלבו כשראה שאחיו נותן לו כבוד ושולח לו מנחה גדולה כמו ששולחים למלך?

יתכן שהמנחה הרגיעה מעט את כעסו, אך הוא המשיך להתקדם לקראת אחיו עד שהגיע אל מחנהו, ואז:

"וַיִּשָׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲנֵה עֵשָׂו בָּא

וַעֲמוּ אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ" (פסוק א)

למרות המנחה ששלח יעקב, עדין היה בלבו של עשו כעס על יעקב, לכן בא עם לוחמיו הרבים כשהוא ערוך למלחמה.

"וַיַּחֲזֵן אֶת הַיְלָדִים עַל לְאָה וְעַל רַחֵל

וְעַל שְׁתֵּי הַשְּׂפָחוֹת"

יעקב חלק את הילדים כך שכל בן יצמוד לצד אמו. הוא רצה שכל אם תגן על בניה ותבקש מעשו שירחם עליהם.

"וְהוּא עָבַר לַפְּנִיָּהֶם" (פסוק ג)

למרות שעשו הלך בראש מחנה של ארבע מאות לוחמים אכזריים, התמלא יעקב בכטחון בה' ועבר באמץ ובגבורה לפני נשיו וילדיו כדי להגן עליהם.

יעקב תכנן שאם עשו ירצה להלחם, הוא ילחם אתו ולא עם בני ביתו.

"וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה שִׁבְעַת פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחִיו"

מדוע השתחנה יעקב לעשו, הרי אביו ברכו שהוא יהיה הגביר ועשו יהיה זה שישתחנה לו?

יעקב השתחנה לעשו ונתן לו כבוד, כי עשו היה אחיו הגדול ומלך בארץ אדום.

יעקב קנה שכבוד זה שנתן לעשו, יגרם לו להתנהג אליו בכבוד ובאחנה.

יעקב גם התפלל לה' שעשו יתחרט ויחזור בו מפונתו להלחם בו.

"וירץ עשו לקראתו ויחבקהו

ויפל על צוארו וישקהו" (פסוק ד)

כאשר ראה עשו שאחיו משתחנה לו ונותן לו כבוד רב - הוא הצטער על פונתו הרעה והתחרט על התנהגותו. הוא רץ אל אחיו ונשקו בכל לבו.

וכך אמרו חכמינו זכרונם לברכה:

"בידוע שעשו שונא ליעקבו אלא שנקמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו".

📖 "נקמרו רחמיו" - התעוררו רחמיו.

ה' עזר ליַעקב להוציא את השנאה מלבו של עשו
ולהכניס בלבו רחמים. במקום להרג את יַעקב בא עשו
ונשקו וְחִבְּקוּ.

”וַיִּבְּכוּ”

גם יַעקב בכה, הוא התרגש כְּשִׂרָאָה שָׁעָשׂוּ, באותה
שָׁעָה, שָׁנָה אֶת הַתְּנַהְגוּתוֹ כְּלַפְּיוֹ.

כִּינֵן שֶׁהִתְעוֹרְרוּ רַחֲמָיו שֶׁל עֵשׂוּ, שָׁאַל עֵשׂוּ בְּשִׁלּוֹם
נִשְׂוֹ וַיִּלְדְּיוֹ שֶׁל יַעקב.

”...וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנַן אֱלֹקִים אֶת עֲבָדָךְ”

יַעקב הַזְכִּיר בְּדַבְּרָיו שֶׁה' נָתַן לוֹ אֶת הַיְלָדִים, כִּי הוּא
תָּמִיד הוֹדָה לַה' עַל טוֹבוֹתָיו.

”וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כָּל הַמַּחֲנֶה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי

וַיֹּאמֶר לְמִצַּא חֵן בְּעֵינֵי אֲדָנָי” (פְּסוּק ח)

יַעקב הוֹדִיעַ לַעֲשׂוֹ שֶׁהִמַּתְנָה שְׁשַׁלַּח הִיא לְכַבּוּדוֹ.

”וַיֹּאמֶר עֵשׂוֹ יֵשׁ לִי רַב אַחִי יְהִי לָךְ אֲשֶׁר לָךְ” (פְּסוּק ט)

עֵשׂוֹ דָּבַר בְּגָאוֹנָה, הוּא אָמַר שִׁישׁ לוֹ רְכוּשׁ רַב וְאֵינְנו
זְקוּק לְמַתְנוּתָיו שֶׁל יַעקב, וְלֹא הַזְכִּיר בְּדַבְּרָיו, אֶפְלוּ
פַּעַם אַחַת, אֶת שֵׁם ה'.

לא רק על מתנות אלו הִיָּה מוכן עֲשׂו לְוַתֵּר, אֶלֶּא גַם עַל
מתנות גדולות וּנְכַבְדוֹת מֵהֵן. מה הֵן?

אלו הַבְּרָכוֹת שֶׁקִּבַּל מֵאָבִיו, וּכְדַבְּרֵי חֲכָמֵינוּ זְכוּרָנָם
לְבָרְכָה:

”כֵּן הוֹדָה לוֹ עַל הַבְּרָכוֹת”.

בְּאוֹתָם רְגָעִים, כְּאֲשֶׁר רָאָה עֲשׂו אֶת אֲהַבְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב
וְאֵת רְצוֹנוֹ לְשָׁלוֹם, הִבִּין עֲשׂו שֶׁיַּעֲקֹב הוּא הַמְּשִׁיךְ שֶׁל
דֶּרֶךְ אַבוֹתָיו, לוֹ רְאוּיָה הַבְּכוֹרָה וְצוּדֵק וּמִתְאִים שֶׁהוּא
יִקְבַּל אֶת הַבְּרָכוֹת.

לוֹ רְאוּיָה בְּרִפְתַּ טַל הַשָּׁמַיִם וּשְׁמַיִ הָאָרֶץ, הוּא כְּאוֹי
לְהִיּוֹת הַגְּבִיר, לוֹ כְּאוֹי שֶׁיַּעֲבֹדוּ הָעַמִּים, מִקְּלָלוֹ יִהְיֶה
מִקְּלָל וּמְבָרְכוֹ יִהְיֶה מְבָרְךְ.

הָאֵם מֵאוֹתוֹ יוֹם הַפְּסִיק עֲשׂו אֶת מַעֲשָׂיו הַרְעִים?

לְמַרְבֵּה הַצָּעֵר לֹא! רק בְּשַׁעַת הַמַּפְגֵּשׁ הַתְּעוֹרְרוֹ רַחֲמֵינוּ,
אֶבֶל לְאַחַר זְמַן חֲזוֹר עֲשׂו לְהִתְנַהֲגוֹתוֹ הָרָעָה.

אָנוּ, וְרַעוּ שֶׁל יַעֲקֹב, סְבָלְנוּ מֵעֲשׂו וּמִבְּנָיו בְּמִשְׁךְ כָּל
הַדּוֹרוֹת, בְּאִפְּן מִיָּחָד סְבָלְנוּ מִנְּכַדוֹ, עֲמָלֵק, וּמִזְרַעוֹ.

הַעֲמֵלְקִים נִלְחַמוּ בְּנוֹ כְּשִׁיצָאנוּ מִמִּצְרַיִם, לְאַחַר מִכַּן
בִּימֵי שָׂאוּל, וְאַף הָמָן הִרְשָׁע שֶׁבִקֵּשׁ לְהַשְׁמִידנוּ, מִזְרַע
עַמְלֵק הָיָה.

”וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל נָא... וְלִקְחַת מִנְחָתִי מִיָּדִי

כִּי עַל בֶּן רֵאִיתִי פָּנֶיךָ

בְּרֵאוֹת פָּנֵי אֱלֹהִים וְהִרְצֵנִי” (פְּסוּק י)

יַעֲקֹב בִּקֵּשׁ מֵעֲשׂוֹ שִׁיקַח אֶת הַמְּנַחָה, כִּי בַּמְּנַחָה זֶה הוּא
רוּצָה לְהִרְאוֹת עַד כַּמָּה הוּא מְכַבְּדוֹ וּמוֹקִירוֹ, עֲבוּרוֹ
רֵאִיתִי פָּנֵי עֲשׂוֹ הִיא כְּמוֹ רֵאִיתִי פָּנֵי שָׂרוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ - מִלְּאֵךְ
ה’.

יַעֲקֹב אָמַר לְעֲשׂוֹ דְבָרִים אֵלּוּ כְּדֵי לְרַמֵּז לוֹ שֶׁלֹּא יָשׁוּב
וַיִּנְסֶה לְהִלָּחֵם בּוֹ, כִּי הוּא רָאָה כְּבָר אֶת שָׂרוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ
וַנִּצְחָהוּ.

”קַח נָא אֶת בְּרִכְתִּי אֲשֶׁר הִבָּאת לְךָ

כִּי חֲנַנִּי אֱלֹהִים וְכִי יֵשׁ לִי כָל” (פְּסוּק יא)

עַל סִמְךָ דְבָרָיו אֵלּוּ שֶׁל יַעֲקֹב - ”כִּי חֲנַנִּי אֱלֹהִים וְכִי יֵשׁ
לִי כָל”, אָנוּ אוֹמְרִים בְּבִרְכַת הַמְּזוּן:

"הַרְחַמֵּן הוּא יְבָרֵךְ אֹתָנוּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָנוּ, כְּמוֹ שְׁנֵת־בְּרָכוֹ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרָהִם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בְּכָל מִכַּל כָּל...".

בְּאַבְרָהָם נֶאֱמַר "בְּכָל": "וְה' בֵּרַךְ אֶת אֲבָרָהִם בְּכָל".

בְּיִצְחָק נֶאֱמַר "מִכָּל": "וְאֵל כָּל מִכָּל".

וּבְיַעֲקֹב נֶאֱמַר "כָּל": "וְכִי יֵשׁ לִי כָל".

יַעֲקֹב שָׁב וּבִקֵּשׁ מֵעֲשׂוֹ שְׂיִקַּח אֶת הַמְּנַחָה, כִּי יָדַע שְׂאֵם עֲשׂוֹ יִקַּח אֶת מְנַחָתוֹ, יִקְשֶׁה עָלָיו לָשׁוּב וּלְהִתְרַגֵּז עָלָיו כְּפִי שְׂעֻשָׁה.

עֲשׂוֹ הַסִּפִּים לְקַבֵּל אֶת הַמְּנַחָה.

אֲמָנָם יַעֲקֹב גָּרַם לַעֲשׂוֹ לְהַשְׁלִים אֹתוֹ בְּאוֹתָהּ שְׂעֻשָׁה, אֵךְ הוּא לֹא נָתַן לוֹ דְבָר מִהַבְּרָכוֹת שֶׁקָּבַל מִיִּצְחָק אָבִיו, וּמִהָאֲרִיץ הַטּוֹבָה שֶׁהִבְטִיחַ ה' לוֹ וּלְאֲבוֹתָיו.

"יַעֲבֵר נָא אֲדֹנָי לִפְנֵי עַבְדִּי" (פְּסוּק יד)

אֲמָנָם עֲשׂוֹ נִשְׁקֵא אֶת יַעֲקֹב בְּאוֹתָהּ שְׂעֻשָׁה, אָבַל יַעֲקֹב יָדַע, שֶׁהִתְנַהֲגוּתוֹ הַטּוֹבָה שֶׁל עֲשׂוֹ לֹא תִחְזִיק מֵעַמְדוֹ זְמַן רַב, עֲשׂוֹ עָלוּל לְהִתְחַרֵּט וּלְהִתְנַפֵּל עָלָיו, לְכֵן לֹא רָצָה לְלַכֵּת עִמּוֹ.

יַעֲקֹב הִצִּיעַ לַעֲשׂוֹ שְׂיַחְזֹר לְאֶרֶץ אֲדוּם, וְכָל אֶחָד יָגוּר
בְּאֶרְצוֹ בְּשָׁלוֹם.

”וַיֹּאנִי אֶתְנַהֲלָהּ לְאִטִּי לְרֹגֶל הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר לִפְנֵי

וְלְרֹגֶל הַיְלָדִים...”

יַעֲקֹב אָמַר לַעֲשׂוֹ שְׂאִין בִּיכְלֹתוֹ לְלָכֶת אִתּוֹ, כִּי הוּא
צָרִיךְ לְלָכֶת לְאִט לְפִי כַּח הַיְלָדִים וְלְצַרְךָ עֲבוֹדַת הַצֹּאֵן.

יַעֲקֹב נִזְהָר בְּדַבְּרָיו שֶׁלֹּא לְגַלוֹת שׁוֹם פֶּחַד כְּלַפֵּי עֲשׂוֹ.

”וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֲצִיגָהּ נָא עִמָּד מִן הָעַם אֲשֶׁר אִתִּי”

וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה אֲמַצָּא חֵן בְּעֵינֵי אֲדָנָי” (פְּסוּק טו)

📖 "אציגה" - אעמיד.

עֲשׂוֹ הִצִּיעַ לַיַּעֲקֹב לְהַעֲמִיד לְרִשׁוֹתוֹ אֲנָשִׁים מֵאֲנָשָׁיו
שְׂיִלוּוְהוּ וַיִּשְׁמְרוּ עָלָיו בְּדַרְךְ.

יַעֲקֹב לֹא רָצָה לְקַבֵּל אֶת הַצָּעַת עֲשׂוֹ, כִּי לֹא רָצָה לְלָכֶת
בְּחֶבְרֹת רִשְׁעִים. הוּא חָשַׁשׁ שֶׁבְּנָיו יִלְמְדוּ מִמַּעֲשֵׂיהֶם
הָרָעִים, וְכֵן חָשַׁשׁ שֶׁאֲנָשִׁים אֵלּוּ יִפְגְּעוּ בּוֹ וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ.

יעקב בשכם

(פסוקים יח-כ)

"וַיָּבֵא יַעֲקֹב שָׁלֹם עִיר שָׁכֶם..." (פסוק יח)

ה' קיים את הבטחתו "ושמרתיו בכל אשר תלך",
והחזיר את יעקב לשכם בריא ושלם בלא כל פגע.

חכמינו זכרונם לברכה אמרו, שיעקב חזר שלם בגופו
- נתרפא מציצתו.

שלם במקונו - לא חסר כלום למרות הדורון (מתנה)
שנתן לעשו.

ושלם בתורתו - לא שכח תלמודו (מה שלמד) בבית
לבו.

"ויקח את חלקת השדה... במאה קשיטה" (פסוק יט)

📖 "ויקח" - קנה. "קשיטה" - מטבע של כסף.

מאה קשיטה, זהו סכום גדול של כסף.

מדוע הסכים יעקב לשלם מחיר כזה רב תמורת חלקת
השדה?

יַעֲקֹב אָבִינוּ אָהַב אֶת הָאָרֶץ שֶׁה' הִבְטִיחַ לוֹ, וְלִכֵּן מִיָּד
עִם שׁוּבוֹ אֶל הָאָרֶץ, מוֹכֵן הָיָה לְשֵׁלֶם כֶּסֶף רַב כְּדֵי
לְקַנּוֹת בָּהּ חֵלֶק.

בְּזִכּוֹת הַכֶּסֶף הָרַב שֶׁשֵּׁלֶם יַעֲקֹב תְּמוּרַת חֵלֶקת הַשָּׂדֶה,
הַגּוֹיִים לֹא יוּכְלוּ לְטַעַן שֶׁחֵלְקָה זֹו שִׁיכָת לָהֶם.

וּכְפִי שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרָנָם לְבָרְכָה:

"שֶׁלֶשָׁה מְקוֹמוֹת אֵין אֲמוֹת הָעוֹלָם יְכוּלִים לְהוֹנוֹת
[לְצַעַר] אֶת יִשְׂרָאֵל וְלוֹמַר לָהֶם: 'גּוֹיִים הֵם בְּיַדְכֶם',
וְאֵלוֹ הֵם: בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, קְבוּרַתוֹ שֶׁל יוֹסֵף בְּשֶׁכֶם
וּמַעֲרַת הַמִּכְפֶּלֶה".

"וַיַּצַּב שֵׁם מִזְבֵּחַ" (פְּסוּק כ)

יַעֲקֹב הֶעֱמִיד מִזְבֵּחַ בְּשֶׁכֶם וְהוֹדָה לַה' עַל כָּל הַטּוֹבוֹת
וְהַחֲסָדִים שֶׁגָּמַל עִמּוֹ.

עַל אֵלֹו טוֹבוֹת הוֹדָה יַעֲקֹב לַה'?

עַל שׁוֹכָה לְהִתְחַתֵּן וְלְהוֹלִיד שְׁנַיִם עָשָׂר בָּנִים, עַל
שֶׁהֶעֱשִׂירוֹ עָשָׂר רַב (עֲבָדִים, שְׁפָחוֹת, צֹאן וּבָקָר), עַל
שֶׁהֶצִּילוֹ מִלְּבָן, מֵעֵשׂוֹ וְאֲנָשָׂיו וּמִכָּל הַצָּרוֹת שֶׁבִּדְרָךְ, עַל
שֶׁהֶחֱזִירוֹ בְּשָׁלוֹם לְאֶרְצוֹ, וְעַל שֶׁזָּכָה בְּחֵלֶקת אֲדָמָה
בְּאֶרֶץ הַקְּדֵשׁ.

”וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל”

יַעֲקֹב הִתְפַּוֵּן בְּמַלְאִים אֵלֹהֵי לְקָרְא לְמִזְבֵּחַ בְּשֵׁם שׂוֹבֵייעַ
אֶת תּוֹדָתוֹ לֵה' הַמִּכְנָה ”אֵל” עַל עֲזָרְתוֹ הַרְבֵּה לוֹ -
יַעֲקֹב הַמִּכְנָה יִשְׂרָאֵל.

יַעֲקֹב קָרָא לְמִזְבֵּחַ בְּשֵׁם זֶה כְּדֵי שְׁכַל מִי שִׁיעֵבֹר סְמוּךְ
לְמִזְבֵּחַ יִדַע עַל הַנְּסִים שֶׁעָשָׂה לוֹ ה'.

שֵׁם זֶה יִלְמַד אֶת הַגּוֹיִים שֶׁה' נִקְרָא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּי ה'
בְּחַר בְּיִשְׂרָאֵל מִכָּל הָעַמִּים לֵהִיּוֹת לָהֶם לְאֱלֹהִים.

מקורות לפרק לג

פעולתה של המנחה על עשו - על פי פסוק כא (בפרק הקודם): "כי אמר אכפרה פניו במנחה ההלכת לפני". וכך פירש רש"י (שם): "אכפרה פניו - אבטל רוגזו".

פסוק א: חלוקת הילדים לפי אמהותיהם - רד"ק: "ויחץ - חלקם על האמהות, כי כל אחת תהמה יותר על בניה, ואם תוכל - תצילם, ואם לא - תבכה ותבקש עליהם".

פסוק ג: התכונותו של יעקב למלחמה - רש"י: "עבר לפניהם - אמר, אם יבוא אותו רשע להלחם, ילחם בי תחילה".

טעם ההשתחויות של יעקב - א. כבוד לאח הגדול - על פי דברי מדרש רבה המובאים בפרק לב, פסוק ה. ב. כבוד למלך - על פי דברי מדרש רבה הנ"ל.

פסוק ד: נשיקת עשו ליעקב בלב שלם - רש"י על פי בראשית רבה.

השינוי אצל עשו נבע מהערכתו ליעקב - אברבנאל: "וכאשר ראה עשו רוב הכנעתו וטוב מוסרו, רץ לקראתו ונכמרו רחמיו עליו".

יעקב בכה מתוך התרגשות בראותו שעשו חזר בו מכוונתו הרעה - על פי הנצי"ב: "שניהם בכו, בא ללמד שגם יעקב נתעורר עליו לשעה זו אהבה לעשו, וכך לדורות בשעה שזרע עשו מתעוררים ברוח טהרה להכיר את זרע ישראל ומעלתם, אז גם אנחנו מתעוררים להכיר את עשו כי אחינו הוא".

פסוק ט: הודאת עשו על הברכות - רש"י על פי בראשית רבה (עא, יא).

עשו נשאר ברשעותו - צרור המור: "ואמר וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה - לרמוז כי היה ראוי אחר שעשו ראה עניני יעקב והשגחתו מה' יברך בראיית המלאך פנים אל פנים, שישוב מדרכו הרעה וילמד מיעקב ומצדקתו ומחכמתו ומסודות מחנהו, ולא ילך כליסטים מזוין בהרים ובדרכים, וסיפר שלא עשה כן, אלא ששב לרשעו ולדרכו הראשונה והלך לשעיר, מקום אשר שעירים וגנבים ירקדו שם".

פסוק יח: "שלם" - בגופו, בממונו ובתורתו - רש"י על פי בראשית רבה (עט, ה).

פסוק יט: מאה קשיטה הוא סכום גדול - אברבנאל: "ויען קנאה מיד חמור נשיא הארץ יתחייב שיקנה אותה בדמים יקרים".

אהבת הארץ של יעקב - על פי האבן עזרא: "והזכיר זה הכתוב להודיע כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל".

ג מקומות אין האומות יכולים להונות את ישראל - בראשית רבה (עט, ז).

פסוק כ: הצבת מזבח כדי להודות לה' - אברבנאל: "לכן הציב באותה חלקת השדה אשר קנה מזבח, להודות לה' אשר גמלו כרחמיו וכרוב חסדיו להביא אותו אל ארצו ולהצילו מלבן ומעשו, ונתן לו אחוזת קרקע בארץ הקדושה".

"אל אלקי ישראל" - ה' עוזר ליעקב - רש"י: "לא שהמזבח קרוי אלקי ישראל, אלא על שם שהיה הקב"ה עמו והצילו, קרא שם המזבח על שם הנס, להיות שבחו של מקום נזכר בקריאת השם, כלומר - מי שהוא אל הוא הקב"ה הוא לאלקים לי, ששמי ישראל".

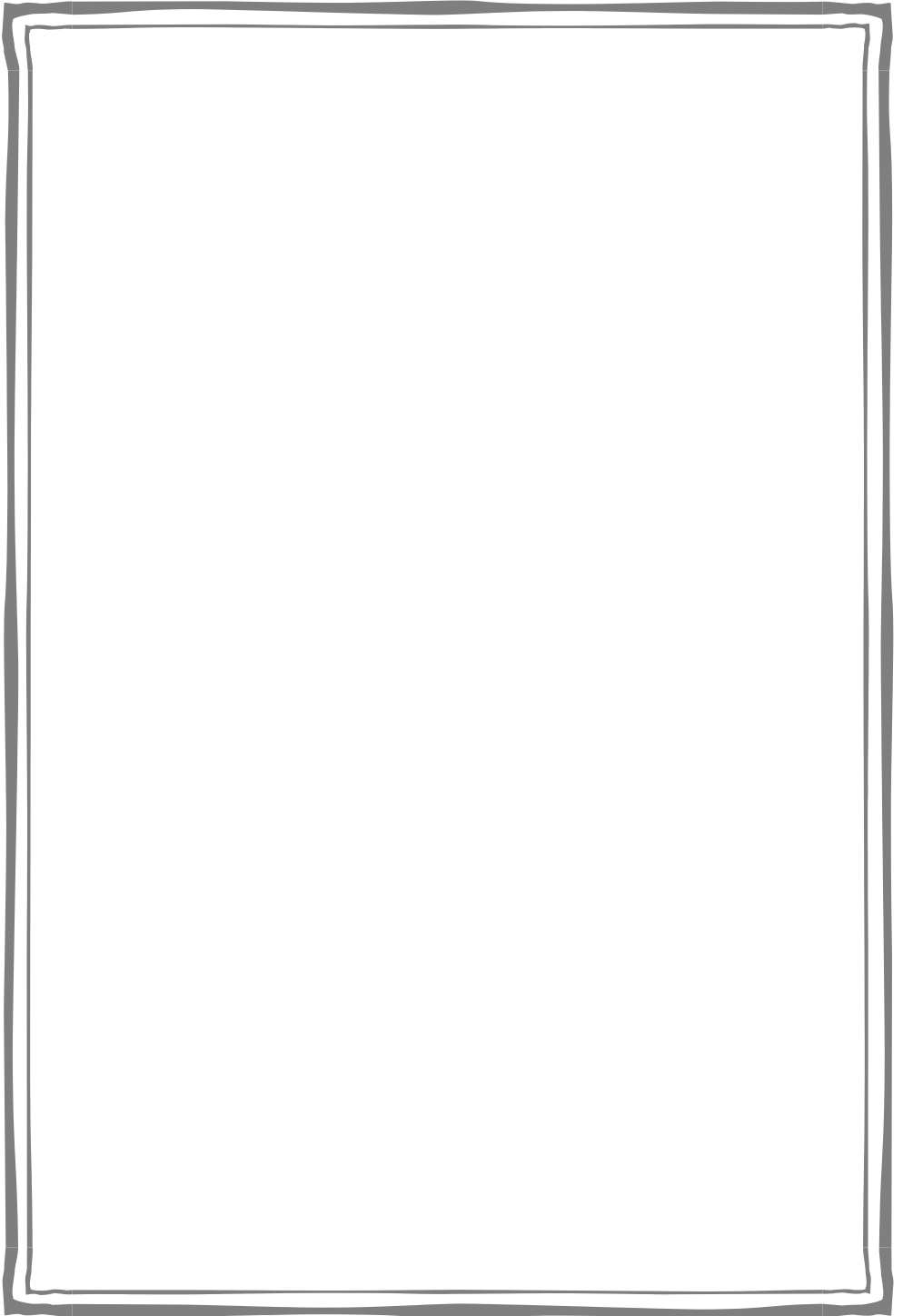

פֶּרֶק לֹד

הַצֵּלַת דִּינָה

מִבֵּית שָׁכֶם

הַצֵּלַת דִּינָה מִבֵּית שָׁכֶם

(פְּרָק לד, פְּסוּקִים א-לא)

”וַתֵּצֵא דִינָה בַת לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב

לְרֵאוֹת בְּבָנוֹת הָאֶרֶץ” (פְּסוּק א)

דִּינָה יֵצְאָה לְרֵאוֹת כִּי־צַד מִתְנַהֲגוֹת בָּנוֹת הָעִיר שָׁכֶם.

דִּינָה לֹא הֶעֱלְתָה עַל דַּעְתָּהּ שְׂאֲנָשֵׁי שָׁכֶם כָּל כֶּן רָעִים וְאֶכְזָרִיִּים וְשֶׁהֶם מִתְכַּנְּנִים לִפְגַּע בָּהּ, לְכֵן יֵצְאָה לְבִדְדָה.

הִיא הִיָּתְהָ צְרִיכָה לְהִזְהָר וְלֹא לְצֵאת לְבִדְדָה בְּעִיר שֶׁל כְּנַעֲנִיִּים רָשָׁעִים וְעוֹבְדֵי אֱלִילִים.

”וַיֵּרָא אֶתְּהָ שָׁכֶם בֶּן חַמּוֹר הַחַוִּי נָשִׂיא הָאֶרֶץ

וַיִּקַּח אֶתְּהָ וַיִּשְׁכַּב אֶתְּהָ וַיַּעֲנֶה” (פְּסוּק ב)

מָה הָיָה צְרִיךְ שָׁכֶם לַעֲשׂוֹת כְּשֶׁרָאָה אֶת דִּינָה הוֹלְכַת בְּרַחֲב עִירוֹ?

שָׁכֶם הָיָה צְרִיךְ לְדַאֵג לָהּ וּלְהַחֲזִירָהּ מִיָּד לְבֵיתָהּ.

מָה עָשָׂה שָׁכֶם הָרָשָׁע לְדִינָה?

הוא לקח אותה לביתו בכח ושכב אִתָּהּ כָּאלוּ הִיְתָה אִשְׁתּוֹ.

מי הִיָּה שְׂכָם?

שְׂכָם הִיָּה בְּנוֹ שֶׁל נָשִׂיא הָאָרֶץ.

מָה עָשׂוּ אֲנָשֵׁי שְׂכָם כְּשָׂרְאוּ אֶת מַעֲשֵׂהוּ הָרַע שֶׁל שְׂכָם -
הָאֵם תִּפְסוּ אוֹתוֹ וּמְנַעוּ מִמֶּנּוּ לַעֲשׂוֹת אֶת הַמַּעֲשֵׂה?
הָאֵם לָקְחוּ מִמֶּנּוּ אֶת דִּינָה וְהִחֲזִירוּ אוֹתָהּ לְבֵיתָהּ?

אֲנָשֵׁי שְׂכָם הִרְשָׁעִים רָאוּ אֶת מַעֲשֵׂהוּ הַמְכַעֵר וְשָׁתְקוּ.
אִישׁ לֹא קָם וּמָחָה, וְאִישׁ לֹא עָזַר לְדִינָה לְחַזֵּר לְבֵיתָהּ.

יִתְרָה מְזֵאתָ, אֲנָשֵׁי הָעִיר אִף עָזְרוּ לְשְׂכָם לְקַחַת אֶת
דִּינָה לְבֵיתוֹ.

אֲנָשֵׁי שְׂכָם הָיוּ יְדוּעִים בְּרָשָׁעִים, בְּמִשְׁךְ שָׁנִים רַבּוֹת
עָבְרוּ עַל שְׂבַע מִצְוֹת בְּגִי נַח, אִף עַל פִּי שְׁחִיבִים
לְקִיּוֹן, הֵם גָּזְלוּ נָשִׁים, עָבְדוּ אֱלִילִים, הִרְגוּ וְעָשׂוּ
תוֹעֵבוֹת רַבּוֹת.

”וַיַּעֲקֹב שָׁמַע כִּי טָמְא אֶת דִּינָה בַתּוֹ

וּבָנָיו הָיוּ אֶת מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה

וְהִחֲרֹשׁ יַעֲקֹב עַד בָּאָם” (פְּסוּקַת ה')

צַעַר גְּדוֹל הַצָּטֵעַר יַעֲקֹב כַּאֲשֶׁר שָׁמַע שְׁשֻׁכָם טָמָא אֶת
דִּינָה בְּתוֹ.

יַעֲקֹב לֹא צָעַק וּבָכָה, אֲלֵא הִתְאַפֵּק וְהִרְהֵר בְּלִבּוֹ כִּי־צַד
יֻכַּל לְהוֹצִיא אֶת בְּתוֹ מִבֵּית שְׁכָם וְחֲמוֹר הַרְשָׁעִים.

יַעֲקֹב שָׁלַח אֶת עֲבָדָיו לְהוֹצִיא אֶת דִּינָה מִבֵּית שְׁכָם, אֲךָ
אֲנָשֵׁי הַבַּיִת גָּרְשׁוּ אוֹתָם. יַעֲקֹב שָׁלַח אֶת שְׁפָחוֹתָיו
בְּתַקְוָה שְׁתּוּכְלֶנָּה לְשַׁכְנֶעַ אֶת שְׁכָם לְשַׁחֵר אֶת דִּינָה,
אֲךָ גַם הֵן לֹא הִצְלִיחוּ.

הָאֵם חֲמוֹר, נְשִׂיא הָעִיר, גָּעַר בְּשֻׁכָם בְּנוֹ? הָאֵם הַכְּרִיחַ
אוֹתוֹ לְהַחְזִיר לוֹ אֶת דִּינָה לְבֵית הוֹרְיָה?

נְאֻמֵּר:

”וַיֵּצֵא חֲמוֹר אָבִי שְׁכָם אֶל יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ” (פְּסוּק ו)

חֲמוֹר לֹא גָעַר בְּכֻנוֹ עַל מַעֲשֵׂהוּ הַרַע, לְהַפְךָ, הוּא שְׁתַּף
אִתּוֹ פְּעֻלָּה, וּבִרְבַּח חֲצָפָה בָּא לְפָנָיו יַעֲקֹב וְהֵעִז לְבַקֵּשׁ אֶת
בְּתוֹ דִּינָה עֲבוּר שְׁכָם, בְּנוֹ הַרְשָׁע, לְאַשָּׁה.

”וַיְדַבֵּר חֲמוֹר אִתָּם לֵאמֹר

שְׁכָם בְּנֵי חֲשָׁקָה נִפְשׁוּ בְּבִתְכֶם

תָּנוּ נָא אוֹתָהּ לוֹ לְאַשָּׁה” (פְּסוּק ח)

אנשים חשובים פמותם - נשיא הארץ והבן הנכבד
ביותר - היו צריכים להתבייש במעשה השפל, יותר
מכל בני עירם, אך שכם וחמור לא הצטערו כלל על
הפגיעה בדינה, ואף לא הרגישו צורך לבקש מיִעקב
סליחה על המעשה.

ברב רשעותם הם השאירו את דינה בביתם ולא
התבישו לבא לבית יעקב ולבקש ממנו שייתן את דינה
לשכם לאשה.

”והתחתנו אתנו...”

”ואתנו תשבו והארץ תהיה לפניכם...”

”ואשר תאמרו אלי אתן” (פסוקים ט-יא)

חמור ושכם הציעו ליעקב ולמשפחתו הצעות שונות -
לתת להם את בנותיהם, שישבו בארצם ושייתנו להם
הרבה מתנות וכסף - הכל כדי לקבל בתמורה את דינה.

האם יעקב ובניו הסכימו שדינה תתחתן עם איש חינוי
טמא ורשע?

חלילה! הם לא רצו שדינה תתחתן עם איש ממשפחות
הכנעני, גם אם יתנו להם את כל המתנות היקרות
שבעולם.

בְּנֵי יַעֲקֹב יִדְעוּ שְׂאֵם יִסְרְבוּ לְבִקְשֵׁת חֲמוֹר וּבָנוּ, דִּינָה
אֲחוֹתָם תִּהְיֶה בְּסַפְּנָה. מָה עָשׂוּ?

נֹאמַר:

”וַיַּעֲנוּ בְּנֵי יַעֲקֹב אֶת שְׂאֵם

וְאֵת חֲמוֹר אָבִיו בְּמִרְמָה וַיִּדְבְּרוּ” (פְּסוּק יג)

בְּנֵי יַעֲקֹב הָיוּ חֲכָמִים וּמְצָאוּ דֶרֶךְ לְהַצִּיל אֶת דִּינָה מִן
הַשָּׂבִי.

הֵם דִּבְרוּ בְּעִרְמָה אֶל חֲמוֹר וּשְׂאֵם וְאָמְרוּ:

”אֵךְ בִּזְאוֹת נָאוֹת לָכֶם

אִם תִּהְיוּ כַּמִּנּוּ לְהַמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר” (פְּסוּק טו)

בְּנֵי יַעֲקֹב תִּכְנְנוּ שְׂכָל אֲנָשֵׁי שְׂאֵם יְמוּלוּ אֶת עֲצָמָם וַיִּהְיוּ
חֲלָשִׁים, וְכֵן יוּכְלוּ לְהַכְנִס וּלְהוֹצִיא אֶת דִּינָה בְּלִי
לְהַזְדַּקֵּק לְמַלְחָמָה.

יַעֲקֹב הִסְפִּים שְׂבָנָיו יִדְבְּרוּ עִם חֲמוֹר בְּדֶרֶךְ עִרְמָה, מִפְּנֵי
שְׂדִינָה הִיְתָה נְתוּנָה בְּסַפְּנָה וְלֹא נִתְּן הָיָה לְהַצִּילָה בְּדֶרֶךְ
אֲחֵרָת.

הֲרַעִיּוֹן שֶׁל בְּנֵי יַעֲקֹב הָיָה כֹּל כֶּן מִצְלַח עַד שֶׁשָּׂכַם
וְחִמּוֹר הִסְכִּימוּ לַעֲשׂוֹת כְּדַבְּרֵיהֶם.

כִּינֵן שָׁפַל כֶּן רָצוּ אֶת דִּינָה, הִצְלִיחוּ חִמּוֹר וּבְנוֹ לְשַׁכְנַע
אֶת כֹּל בְּנֵי עִירָם לְמוֹל אֶת עֲצָמָם.

”וַיִּשְׁמְעוּ אֶל חִמּוֹר וְאֵל שָׂכָם בְּנוֹ כֹּל יֵצְאֵי שַׁעַר עִירוֹ

וַיִּמְלוּ כֹּל זָכָר” (פְּסוּק כד)

אֲנָשֵׁי שָׂכָם מָלוּ אֶת עֲצָמָם, לֹא בְּגִלְל אֲהַבְתֶּם לְיַעֲקֹב
וּבְנָיו, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁהִתְחַרְטוּ עַל מַעֲשֵׂיהֶם, אֲלָא מִפְּנֵי
שֶׁרָצוּ לְזָכוֹת בְּדִינָה וּבִרְכוּשׁוֹ הָרַב שֶׁל יַעֲקֹב.

”וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כּוֹאֲבִים” (פְּסוּק כה)

מִדּוּעַ הִלְכוּ שְׁמַעוֹן וְלֵוִי אֶל עִירוֹ שֶׁל חִמּוֹר דְּוָקָא בַּיּוֹם
הַשְּׁלִישִׁי לְמִילָה וְלֹא בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְמִילָה?

מִפְּנֵי שֶׁבַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הִכָּאָב חֲזַק יוֹתֵר מִבְּשָׂאָר הַיָּמִים
וּבְנֵי הָעִיר הָיוּ חֲלָשִׁים בְּיוֹתֵר.

שְׁמַעוֹן וְלֵוִי גַם רָצוּ לְהִיּוֹת בְּטוֹחִים שָׁפַל אֲנָשֵׁי הָעִיר
הִסְפִּיקוּ לְמוֹל אֶת עֲצָמָם, כְּדֵי שָׂאֵף אֶחָד לֹא יוּכַל
לְעַמּוֹד וּלְהִלָּחֵם נִגְדָם.

”וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלוֹי אֶחָי דִּינָה אִישׁ חֲרָבוֹ

וַיָּבֵאוּ עַל הָעִיר בְּטַח וַיַּהֲרֹגוּ כָּל זָכָר”

מדוע הָרְגוּ שְׁמֵעוֹן וְלוֹי כָּל זָכָר בְּעִיר ?

מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֲנָשֵׁי הָעִיר רָאוּ אֶת מַעֲשָׂהוּ הַרַע שֶׁל שְׂכָם וְאָף אֶחָד לֹא מָחָה, אֲדַרְבָּהּ, הֵם עָזְרוּ לְשְׂכָם לְקַחַת אֶת דִּינָה לְבֵיתוֹ.

רְשָׁעוֹתֵם שֶׁל אֲנָשֵׁי שְׂכָם הִיָּתָה יְדוּעָה, בְּמִשְׁךְ שָׁנִים רַבּוֹת עָבְדוּ אֱלִילִים וְעָשׂוּ מַעֲשִׂים רָעִים, וְהִנֵּה כָּעַת הִגִּיעַ זְמַנָּם לְהִעָנֵשׁ.

שְׁמֵעוֹן וְלוֹי גַּם יָדְעוּ שְׂאֵם יִנְצְלוּ אֶת הַהִזְדַּמְנוֹת כְּדֵי לְשַׁחֲרֹר אֶת דִּינָה בְּכַח וְלֹא יַהֲרֹגוּ אֶת אֲנָשֵׁי הָעִיר, יֵשׁ חֲשֵׁשׁ שֶׁכָּל אֲנָשֵׁי הָעִיר יִקְוּמוּ לְהִלָּחֵם נֶגְדָם לְאַחַר שְׂיִתְרַפְּאוּ.

סוּף סוּף הִצְלִיחוּ שְׁמֵעוֹן וְלוֹי לְהִגִּיעַ לְבֵיתוֹ שֶׁל שְׂכָם וּלְשַׁחֲרֹר אֶת דִּינָה. וְכֵן נֶאֱמַר:

”וְיָאֵת חֲמוֹר וְיָאֵת שְׂכָם בְּנוֹ הָרְגוּ לְפִי חֲרָב

וַיִּקְחוּ אֶת דִּינָה מִבֵּית שְׂכָם וַיֵּצְאוּ” (פְּסוּק כו)

יַעֲקֹב שָׁמַח שְׂמֵחָה רַבָּה כְּשִׁמְעוֹן וְלוֹי הִחְזִירוּ אֶת
דִּינָה, אָבֵל הוּא גַם גָּעַר בָּהֶם וְאָמַר:

”עֲכַרְתֶּם אֹתִי לְהִבְאִישְׁנִי בִישֵׁב הָאָרֶץ בְּכַנְעַנִי וּבַפְּרָזִי

וְאֲנִי מֵתִי מִסֵּפֶר וְנֹאֲסָפוּ עָלַי וְהַכּוֹנִי

וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי” (פְּסוּק ל)

📖 "עַכְרַתֶּם" - הַבַּאתֶם עָלַי רָעָה. "לְהִבְאִישְׁנִי" - הוֹצֵאתֶם עָלַי
שֵׁם רַע. "מֵתִי מִסֵּפֶר" - אֲנָשִׁים מַעֲטִים

יַעֲקֹב אָמַר לְשִׁמְעוֹן וְלוֹי שְׂבָהוּרְגָם אֶת אֲנָשֵׁי הָעִיר, הֵם
הוֹצִיאוּ עָלָיו שֵׁם רַע בְּכָל הָעָרִים מִסְבִּיב, וְכָצֵת חַיִּי
הַמְשַׁפְּחָה כָּלָה יְהִיוּ בְּסַכְנָה.

מדוע יהיו בסכנה ?

יַעֲקֹב חָשַׁשׁ שִׁיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הַכְּנַעֲנִים יִתְרַגְּזוּ מְאֹד כִּאֲשֶׁר
יִשְׁמְעוּ שֶׁהֲרִגוּ אֶת בְּנֵי אֲרָצָם וַיִּתְאַסְפוּ לְהִלָּחֵם בּוֹ
וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ.

שִׁמְעוֹן וְלוֹי הָיוּ צְרִיכִים לְהִתְיַעַץ עִם אָבִיהֶם כִּי צַד לָנָהֵג
לְפָנָיו שִׁיֻּצְאוּ לְהִלָּחֵם. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֹנָם
לְבָרְכָה:

"נְהַגוּ עֲצָמוֹן שְׁמֵעוֹן וְלוֹי כְּשֶׁאֵר אֲנָשִׁים שְׂאִינִם בְּנֵי
- שְׁלֹא נָטְלוּ עֵצָה הִימְנוּ".

מה הִיָּה יַעֲקֹב אוֹמֵר לְשִׁמְעוֹן וְלוֹי לַעֲשׂוֹת אֱלֹהֵי הַיּוֹ
שׁוֹאֲלִים אוֹתוֹ?

יַעֲקֹב הִיָּה מוֹרָה לָהֶם שְׁלֹא לְהַרְגֹּת אֶת כָּל אֲנָשֵׁי הָעִיר,
אֲלֹא לְהַכְּנִס אֶל הָעִיר בְּעוֹדָם שׁוֹכְבִים בְּמִיטוֹתֵיהֶם
וְלִקְחַת אֶת דִּינָה.

בְּאוּרֵי מַלְיָם

נְסֻכִים - נֹאוֹת	קְשִׁיטָה - סוּג מְטַבֵּעַ
חֲפִיץ - רוּצָה	וַתְּדַבֵּק נִפְשׁוֹ - אָהֵב
יְאֹתוֹ - יִסְכִּימוּ	לְדַבֵּר עַל לֵב - לְשִׁכְנֵעַ
הֵלֵא - הִרִי	הִחְרִישׁ - שִׁתַּק
חֲלַל - מֵת	נִבְלָה - מַעֲשֵׂה מִכֹּעַר
לְבוּז - לְקַחַת כֶּסֶף שְׁלָל	חֲשָׁקָה - רוּצָה
חִילָם - כֶּסֶפִּים	לִסְחֹר - לְקַנּוֹת וְלִמְכֹר
טָפִים - יִלְדִיָּהֶם	לְהֶאֱחֹז - לְגוֹר בְּקִבְעוֹת
עֲכָרְתָּם - הִבְאֵתָם עָלַי רַעָה	מֵהָר - כֶּסֶף מִהֲחֻתָּן לְאָבִי
מִבְּאֵישׁ - רִיחוּ רַע	הַפְּלָה
מִתִּי מִסְפָּר - מַעֲט אֲנָשִׁים	חֲרָפָה - בְּזִיווֹן, בּוֹשָׁה

מקורות לפרק לד

פסוק א: דינה יצאה לראות במנהגי הבנות - על פי תרגום יונתן:
"למחמי בנימוס בנת ארעא". ובעל פירוש יונתן פירש: "פירוש, בחוק
הבתולות ומנהגיהן".

פסוק ב: חמור היה נשיא הארץ - אברבנאל.

אנשי העיר לא מחו בשכם - הכתב והקבלה: "וכן לא יעשה... - הודיעו
הכתוב שלא היה חרון אפם על שכם לבדו פועל הרע בידיים, כי אמנם
על כל האנשים הנעשה בפניהם לקחת אותה בחזקה לעיניהם, ולא קם
ולא זע אחד מהם לעשות על פי האמת למחות בידו לבלי עשות חציפות
הגדולה לתפוס בנערה מתוך הרחוב".

אנשי העיר היו שותפים למעשה - אור החיים: "עוד טעם שהרגו כל בני
העיר לצד שהם היו בעזר שכם לגזול דינה... ותמצא שאומר הכתוב:
"אשר טמאו אחותם" (פסוק כז), הרי כינה המעשה לכולם, הא למדת
שיד כולן שוים בגזילה".

רשעותם של עמי כנען - רמב"ן: "וכי אנשי שכם וכל שבעת עממין לא
עובדי עבודה זרה ומגלי עריות ועושים כל תועבות ה'".

פסוק ה: התגובה המאופקת של יעקב כדי לתכנן את הצלת דינה -
אברבנאל: "ועם היות שנגע עד נפשו, הנה החריש, והסיבה, כדי לתכנן
היטב יחד עם בניו מה לעשות".

פסוק יג: דברי בני יעקב היו ללא כעס, להצלחה בערמה - אור החיים:
"שלמים הם איתנו... ואין בלבם שנאה על המעשה לחוש לערמה".

פסוק טו: יעקב הסכים לערמת האחים - רמב"ן: "וזאת עצת כל האחים, וברשות אביהם".

פסוק כד: אנשי העיר הסכימו למול מתוך תאוות הרכוש - ספורנו:
"שלא מלו אלא על תקוה להשיג מקניהם וקנינם כדברי חמור ושכם".

פסוק כה: טעם הליכת בני יעקב לעיר דווקא ביום השלישי למיתם -
א. אז הכאב חזק ביותר - אבן עזרא: "שלישי לעולם קשה". **ב. ביום השלישי כולם כבר היו נימולים -** דעת זקנים מבעלי התוספות: "כי כל אנשי העיר שכם לא יכלו להמול כולם ביום אחד ולא בשנים, וביום השלישי היו כולם כואבים שכבר מלו כולם, מיד ו'יקח איש חרבו'".

טעמם של שמעון ולוי בהרגם את כל אנשי העיר - א. אנשי העיר ראו את המעשה ועזרו לשכם - אור החיים: "עוד טעם שהרגו כל בני העיר, לצד שהם היו בעזר שכם לגזול דינה". **ב. אנשי כנען עשו את כל התועבות -** רמב"ן: "וכי אנשי שכם וכל שבעת עממין לא עובדי עבודה זרה ומגלי עריות ועושים כל תועבות ה'... אבל ענין שכם, כי בני יעקב, בעבור שהיו אנשי שכם רשעים ורדמם חשוב להם כמים, רצו להנקם מהם בחרב נוקמת, והרגו המלך וכל אנשי עירו, כי עבדיו הם וסרים אל משמעתו".
ג. בני העיר תכננו להלחם בבני יעקב אחרי שיתרפאו - הכתב והקבלה: "יען שהתחרטו והצטטערו על שמלו, והסכימו לעמוד על בני יעקב להורגם, לכן השיבו גמולם על ראשם, כי הבא להורגך השכם להורגו".

פסוק ל: בני יעקב לא נטלו עצה מאביהם - רש"י על פי בראשית רבה: "בניו היו, ואף על פי כן נהגו עצמן שמעון ולוי שאינם בניו, שלא נטלו עצה הימנו".

פרק לה

הַנְּסִיעָה לְבֵית אֵל

וְקִיּוֹם הַגִּדּוּר

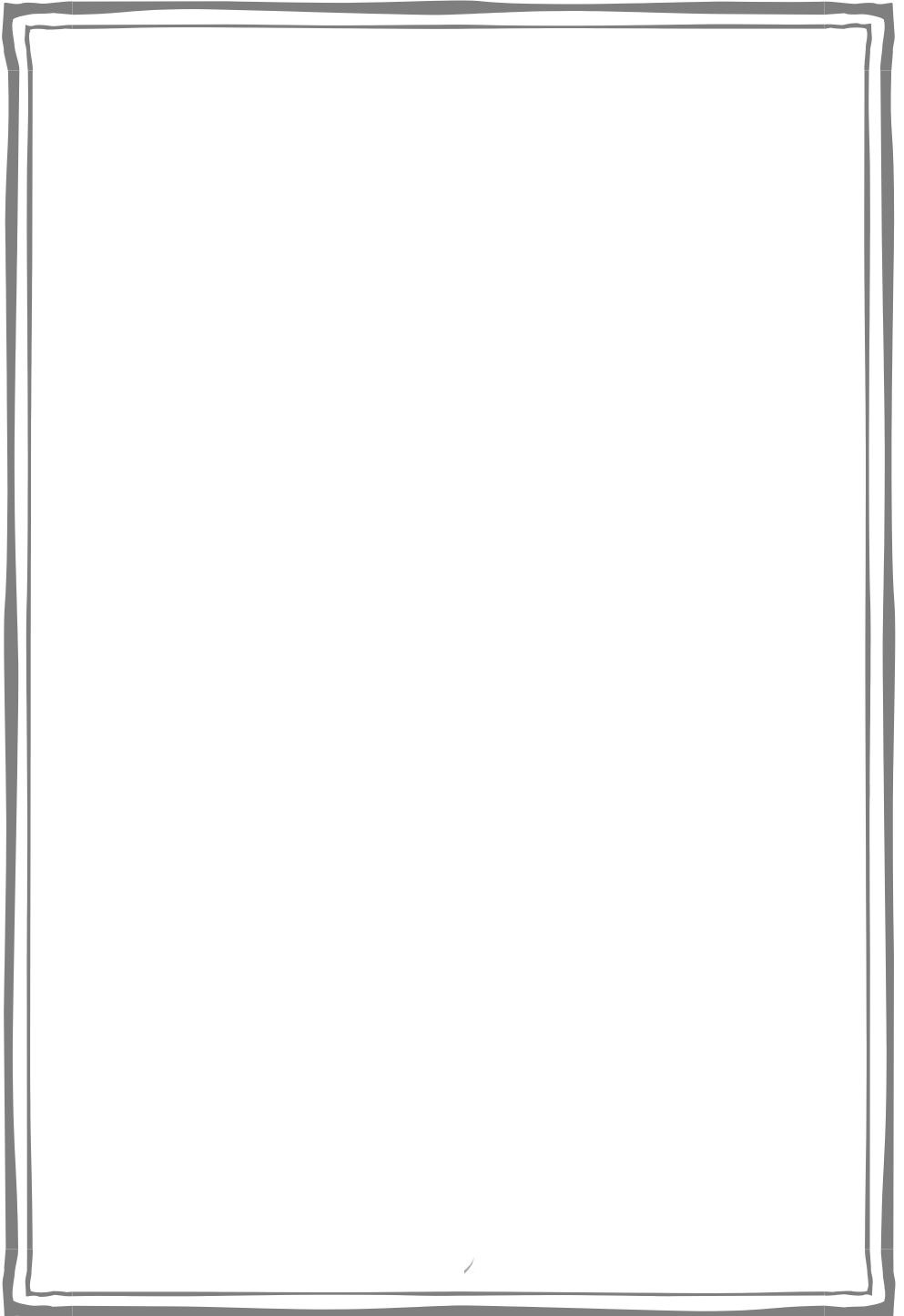
הַלֵּדָת בְּנֵי־מִן

וּמֹזַת רַחֵל

פְּגִישַׁת יַעֲקֹב עִם יִצְחָק

וּפְטִירַת יִצְחָק

הַנְּסִיעָה לְבֵית אֵל וְקִיּוּם הַנְּדָר

(פסוקים א-טו)

”וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל בֵּיתוֹ וְאֵל כָּל אֲשֶׁר עִמּוֹ

הִסְרוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנִּכְר אֲשֶׁר בְּתַכְכְּכֶם” (פסוק ב)

📖 "הסרו" - הוציאו. "אל הי הנכר" - האלילים.

את מי צנה יַעֲקֹב לְהַסִּיר אֶת הָאֱלִילִים, וּמֵאִיִן הָיוּ לָהֶם
אֱלִילִים?

בְּנֵי יַעֲקֹב הָיוּ צַדִּיקִים וּבְנוֹדָאֵי לֹא הִחְזִיקוּ בִּידֵיהֶם
אֱלִילִים. יַעֲקֹב הִתְכַּוֵּן שְׂסִירוֹ אֶת הַתְּכַשִּׁיטִים שֶׁהֵבִיאוּ
מִשָּׂכָם, מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ תְּכַשִּׁיטִים שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה.

כַּנִּת יַעֲקֹב הִזְתָּה גַם עַל הָעֲבָדִים שֶׁבְּנֵי יַעֲקֹב הֵבִיאוּ
מִשָּׂכָם, עֲבָדִים אֵלּוּ נָטְלוּ אֶת אֱלִילֵיהֶם אִתָּם.

”וְהִטְהָרוּ וְהִחְלִיפוּ שְׂמֹלֵתֵיכֶם”

יַעֲקֹב צָנָה אֶת בְּנֵי בֵּיתוֹ לְהִטְהָר, לְהִתְרַחֵץ, וּלְלַבֵּשׁ
בְּגָדִים נְאִים לְקִרְאָת עֲלֵיתָם לְבֵית אֵל פְּדֵי לְהַקְרִיב
קִרְבָּנוֹת לְפָנָיו ה'.

”וְנִקְוָמָה וְנַעֲלָה בֵּית אֵל...” (פסוק ג)

יעקב אמר לכל בני ביתו יחד "ונקומה".

"ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר..."

ויטמן אתם יעקב תחת האלה... (פסוק ד)

📖 "ויטמן" - החביא.

יעקב טמן את אלהי הנכר עמוק באדמה מתחת לעץ האלה, כדי שלא יפשלו בהם אנשים אחרים.

"ויסעו" (פסוק ה)

מדוע יושבי הערים הסמוכות לשכם לא רדפו אחרי בני יעקב?

נאמר:

"ויהי חתת אלקים על הערים אשר סביבותיהם

ולא רדפו אחרי בני יעקב" (פסוק ה)

📖 "חתת" - פחד.

יושבי הערים שמעו על מלחמתם וגבורתם של בני יעקב וראו מה ארע לבני עירו של חמור. ה' נתן פחד בלבם, והם לא העזו לרדוף אחרי בני יעקב.

"וַיְבֹא יַעֲקֹב לְזוּזָה... הוּא וְכָל הָעָם אֲשֶׁר עִמּוֹ" (פסוק ו)

יעקב הגיע לבית אל עם "העם אשר עמו". הפונה היא לעבדיו ולכל האנשים שלמדו ממנו כיצד יש לעבד את ה' והצטרפו למחנהו.

יעקב המשיך בדרך של אברהם ויצחק אבותיו. הוא חנך אנשים רבים לעזב את עבודת האלילים ולעבד את ה'.

"וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ... " (פסוק ז)

יעקב בנה מזבח ושב והודה לה' על כך שהצילו מלבן, מעשו ומיושבי פנען והחזירו בשלום לארץ אבותיו כפי שהבטיחו בצאתו מבית אביו.

אולם בתוך השמחה קרה דבר עצוב:

"וַתָּמָת דְּבָרָה מִיַּנְקַת רַבְקָה..."

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ אֱלוֹן בְּכוֹת" (פסוק ח)

יעקב קרא למקום בו מתה דבורה "אלון בכות", כי במקום זה בכו על מות דבורה.

יעקב הספיד את דבורה וספר על החסד שעשתה כשהניקה את רבקה אמו ועל יראת השמים שהיתה לה.

כְּשֶׁהִיָּה יַעֲקֹב בְּצַעַר עַל מוֹת דְּבוּרָה, הַגִּיעָה אֵלָיו
שְׁמוּעָה קִשָּׁה יוֹתֵר.

מָה הִיְתָה הַשְּׁמוּעָה ?

חֲכַמֵּינוּ זְכוּרֵנָם לְבָרְכָה לְמַדּוּ אוֹתָנוּ שְׁבָאוֹתוֹ הַזְּמַן
סִפְרוּ לִיַעֲקֹב שְׂאֵמוֹ רַבָּקָה נִפְטָרָה. יַעֲקֹב בָּכָה בְּשִׂמְעוֹ
עַל פְּטִירַת אִמּוֹ הָאֵהוּבָה, הוּא הִתְאַבֵּל עָלֶיהָ וְהִסְפִּיד
אוֹתָהּ לְפָנָיו כָּל בְּנֵי בֵיתוֹ.

צְדָקַת גְּדוּלָה הִיְתָה רַבָּקָה, הִיא גְּדוּלָה בֵּין עוֹבְדֵי
אֱלֹהִים רְשָׁעִים וְרַמָּאִים וְלֹא לְמַדָּה מִמַּעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים,
דוֹמָה הִיְתָה לְשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחוֹחִים (קוֹצִים).

כָּבֵר כְּשֶׁהִיְתָה נַעֲרָה קִטְנָה נִכְרָה הָיָה שְׁבַעֲלַת חֶסֶד הִיא,
הִיא שְׂאֵבָה מִיָּם לְאֱלִיעֶזֶר וְלִכָּל גַּמְלִיו בְּשִׂמְחָה
וּבְחִרִיצוֹת. גַּם צְנוּעָה הִיְתָה, לְכֵן הִתְכַּסְּתָה בְּצַעֲרָהּ
בְּאֲשֶׁר רָאָתָה אֶת יַצְחָק.

רַבָּקָה הִיְתָה דוֹמָה לְשָׂרָה אִמְנוּ בְּצַדִּיקוּתָהּ. מִיָּד
כְּשֶׁנִּכְנְסָה לְמִשְׁפַּחַת אַבְרָהָם, פְּתָחָה אֶת דְּלָתוֹת הָאֵהָל
לְרוּחָהּ וְהִכִּינָה סֵעָדָה לְעוֹבְרֵי הַדְּרָכִים.

יֵרָאֵת שָׁמַיִם מִיַּחַדְתּוֹת הִיְתָה לְרַבָּקָה, וּבָעֵת צָרָתָה הִלְכָה
לְדְרוֹשׁ אֶת ה'.

היא העריכה מאד את צדקתו של יעקב, את ישרו ואת
עמלו בתורה, ומיום ליום גדלה יותר אהבתה אליו.

בדומה לאהלה של שרה, גם באהלה של רבקה ארעו
נסים: הנר דלק מערב שבת לערב שבת, הברכה היתה
מצינה בעסה, וענן היה קשור על האהל.

רבקה זכתה לרוח הקדש ולנבואה, ובזכותה קבל יעקב
אבינו את הברכות החשובות לו ולזרעו בכל הדורות.

"וירא אלהים אל יעקב... ויברך אתו"

בשעה שהתאבל יעקב על אמו, נראה אליו ה' לברכו
ולנחמו. רק ה' יכל היה לנחם את יעקב מאבלו הגדול.

"ויאמר לו אלקים שמך יעקב"

לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך

ויקרא את שמו ישראל" (פסוק ו)

השם "יעקב" הוא על שם אחיזת עקבו של עשו. השם
"ישראל" הוא שם מכבד יותר - לשון שררה ומלכות.

ה' לא בטל את השם יעקב לגמרי, אלא קבע ששמו
החשוב יהיה 'ישראל', והשם 'יעקב' יהיה פחות
חשוב.

וְכַךְ אָמְרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרָנָם לְבִרְכָה:

"לֹא שִׁיעָקַר שֵׁם יַעֲקֹב מִמְקוֹמוֹ, אֲלֵא שִׁישָׂרָאֵל עֲקָר
וַיַּעֲקֹב טָפֵל".

📖 "יעקב" - יתבטל. "טפל" - פחות חשוב.

ה' המשיך לברך את יעקב:

"וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹקִים אֲנִי אֵל שְׁדֵי פְרָה וּרְבֵה גֹיִם

וְקָהַל גֹּיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ וּמְלָכִים מִחֲלָצֶיךָ יֵצְאוּ" (פסוק יא)

📖 "גוי", "גוים" - שבטים.

מי הוא ה"גוי" ומי הוא ה"קהל גוים" שהבטחו
ליעקב בנוסף לבניו?

"גוי" - הכוונה לבנימין, שעדין לא נולד.

ו"קהל גוים" - אלו מנשה ואפרים שעתידים לצאת
מיוסף ולהמנות בין שבטי ישראל.

"וְאֵת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְלִיִּצְחָק לְךָ אֶתְנַנֶּה

וְלִזְרַעְךָ אַחֲרָיִךְ אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ" (פסוק יב)

מדוע הבטיח ה' ליַעֲקֹב אֶת הָאָרֶץ פֶּעַם נֹסֶפֶת, הֲרִי
כָּבֵד הַבְּטִיחַ לוֹ בַּפְּרָשֶׁת וַיֵּצֵא (כח, יג): "הָאָרֶץ אֲשֶׁר
אַתָּה שׂוֹכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְנַנֶּה וּלְזֶרְעֶךָ?"

ה' רָצָה לְחַזֵּק אֶת דְּבָרָיו בְּשִׁבוּעָה וּלְהוֹסִיף שְׂאֵפְלוֹ אִם
יַחֲטִאוּ צְאֲצָאִיו לֹא יִפְסִידוּ אֶת הָאָרֶץ.

דְּבָרֵי ה' לַיַּעֲקֹב, הַבְּרָכוֹת וְהַהֲבָטָחוֹת הַגְּדוֹלוֹת שֶׁנִּתְּנָן
לוֹ, נִחְמָו אוֹתוֹ מֵאֲבָלוֹ, עוֹדְדוּ אוֹתוֹ וְשִׁמְחוּ אוֹתוֹ מְאֹד.
אִז קָם יַעֲקֹב מֵאֲבָלוֹ וְקָם אֶת נַדְרוֹ:

"וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מִצְבָּה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֵתוֹ מִצְבַּת אֲבָן

וַיִּסַּד עָלֶיהָ נִסְדָּ וַיִּצַק עָלֶיהָ שָׁמֶן" (פְּסוּק יד)

📖 "וַיִּסַּד" - שִׁפְרָה יוֹ. "וַיִּצַק" - שִׁפְרָה.

בְּנוֹסֶף לְמִצְבָּה שֶׁהִקִּים יַעֲקֹב בְּבֵית אֵל, הוּא בָּנָה מִזְבֵּחַ
לֵה' כְּפִי שְׁנִצְטָטָהּ, וְנִתְּנָן מֵרִכּוּשׁוֹ מְעַשֵּׂר לְעֲנִיִּים וּלְיִרְאֵי
ה', כְּפִי שֶׁנִּדְרָר בְּהִיוֹתוֹ בְּבֵית-אֵל.

הַלֵּדַת בְּנִימִין וּמֹת רַחֵל

(פסוקים טז-כ)

מִבֵּית אֵל הַמְּשִׁיךְ יַעֲקֹב בְּמַסְעוֹ לְכוּוֹן קַרְיַת אַרְבַּע.

מי גר בקריית ארבע?

בְּקַרְיַת אַרְבַּע גָּר אָבִיו יַצְחָק, אוֹתוֹ לֹא רָאָה שְׁנַיִם רְבוֹת.

”וַיִּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי עוֹד כְּבֵרַת הָאָרֶץ לָבוֹא אֶפְרַתָּה

וַתֵּלֶד רַחֵל וַתִּקְשׁ בְּלִדְתָּהּ” (פסוק טז)

📖 "כְּבֵרַת הָאָרֶץ" - דַּרְךְ קִצְרָה. "וַתִּקְשׁ" - הִיָּה לָהּ קֶשֶׁה.

עוֹד בְּחֶרֶן כְּשֶׁנּוֹלָד שָׁם יוֹסֵף הִתְפַּלֵּל לְרַחֵל וְאָמְרָה:

”יוֹסֵף ה' לִי בֶן אַחֵר”, וּמֵאֵז צִפְתָּה שְׁנַיִם רְבוֹת לְבֶן.

וְהִנֵּה, בְּדַרְכָּם לְקַרְיַת אַרְבַּע, בְּהִיּוֹתָם סָמוּךְ לְבֵית לָחֵם,

סוּף סוּף נוֹלָד לְרַחֵל בֶּן נוֹסֵף!

הִיָּתָה זֹו לִידָה קֶשֶׁה מְאֹד.

”וַיְהִי בְּצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מָתָה

וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶּן אוֹנִי” (פסוק יח)

📖 "אוני" - צָעֲרִי.

רחל קראָה לבָּנָה "בֶּן אוֹנִי" כִּי נִגְרַם לָהּ צַעַר גָּדוֹל
בְּשַׁעַת הַלֵּידָה.

"וְאָבִיו קָרָא לוֹ בְּנִימִין"

יַעֲקֹב לֹא רָצָה שְׁבָנוּ יִקְרָא בְּשֵׁם שְׁמֹנְפִיר דְּבַר עֲצוּב, אֲךָ
יַחַד עִם זֹאת כָּבֵד מְאֹד אֶת רַחֵל, לָכֵן קָרָא לוֹ בְּשֵׁם
דוֹמָה - בְּנִימִין.

בְּשַׁעַת שְׁנוּלֵד בְּנִימִין, נִשְׁלַם מִנֵּיִן שְׁנַיִם עֶשֶׂר הַשְּׂבָטִים,
שְׁמֵהֶם יֵצֵא הַגּוֹי הַגָּדוֹל שֶׁעֲתִיד לְרַשֵּׁת אֶת הָאָרֶץ וַיִּזְכֶּה
לְבָרְכוֹת הַגָּדוֹלוֹת וְהַחֲשׂוּבוֹת שֶׁהַבְּטִיחַ ה' לְאַבוֹת !!!

"וְתָמַת רַחֵל וְתִקְבֵר בְּדֶרֶךְ אֶפְרַתָּה הִיא בֵּית לַחֵם"

יַעֲקֹב כָּבֵד מְאֹד אֶת רַחֵל, הוּא חָשַׁשׁ שְׂאֵם יוֹלִיךְ אוֹתָהּ
בְּדֶרֶךְ הָאֶרֶץ כְּדֵי לְקַבְּרָהּ בְּחֶבְרוֹן, בְּמַעַרַת הַמְּכַפְלָה,
יִהְיֶה בְּכֵן חֶסֶד כְּבוֹד לְאִשְׁתּוֹ רַחֵל שֶׁנִּפְטְרָה.

סָבָה נוֹסֶפֶת הִבִּיָּאָה אֶת יַעֲקֹב לְקַבּוֹר אֶת רַחֵל בְּדֶרֶךְ.
הוּא יָדַע בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ לְגָלוּת וַיַּעֲבְרוּ
דֶּרֶךְ בֵּית לַחֵם, לָכֵן קִבְּרָהּ שָׁם, כִּי יָדַע שֶׁרַחֵל תִּתְחַנֵּן
וְתִבְקֶשׁ רַחֲמִים מֵאֵת ה' שֶׁיִּשְׁיֵב אֶת הַבָּנִים לְגִבּוֹלָם.

וְאֶכֶן כְּשִׁיצְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְגִלוֹת, אַחַר חֲרָבָן בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ הֵרָאשׁוֹן, הִתְחַנְּנָה רַחֵל לֵה' עַל בְּנֵיהָ, וְה'
הַבְּטִיחַ שִׁישְׁמַע לְתַחֲנוּנֶיהָ וַיְשִׁיב אֶת בְּנֵיהָ לְאַרְצָם.

וְכֵן אוֹמֵר הַנְּבִיא יִרְמְיָהוּ:

"קוֹל בְּרָמָה וְשִׁמְעַת נְהִי בְנֵי תַמְרוּרִים רַחֵל מִבְּכָה עַל
בְּנֵיהָ..."

מוֹת רַחֵל הָיָה אֲבֵדָה גְּדוֹלָה לְכָל בֵּית יַעֲקֹב.

מָה הָיוּ מַעֲשֵׂיהָ הַטּוֹבִים שֶׁל רַחֵל?

רַחֵל אֲמַנּוּ גְדֻלָּה בְּבֵית לָבָן הָאֲרָמִי וְלֹא רַק שָׁלָא לְמִדָּה
מִמַּעֲשָׂיו, אֲלָא אַף הִצְטַעְרָה עַל מַעֲשָׂיו הָרָעִים, וְנִסְתָּה
לְמַנַּע מִמֶּנּוּ לְעַבֵּד עַבְדוּתָהּ זָרָה.

רַחֵל כִּבְדָּה אֶת אָבִיהָ וְעִזְרָה לוֹ בְּרַעֲיַת צִאֲנוּ.

אַהֲבַת רַחֵל לְלֵאָה הָיְתָה גְּדוֹלָה כָּל כֵּן, עַד שְׁוֹתְרָה עַל
נְשׂוֹאֵיהָ עִם יַעֲקֹב כְּדֵי שְׂאֲחוּתָהּ לֹא תִתְבַּיֵּשׁ. מָה נִפְלָא
הָיָה מַעֲשֵׂהּ זֶה, שֶׁמָּאֵז שְׁוֹנְבָרָא הָאָדָם הֵרָאשׁוֹן לֹא הָיָה
אָדָם שְׁנָהֵג כֵּן!

יִרְאֵת ה' הָיְתָה וְהִרְבְּתָה לְהַתְפַּלֵּל לֵה' שְׁיִתֵּן לָהּ בֵּן.

רחל נתנה ליַעקב אֶת שַׁפְחָתָהּ לְמָרוֹת אַהֲבָתָהּ אוֹתוֹ,
וְזָרְזָה אוֹתוֹ לְקַיֵּם אֶת דְּבַר ה' וּלְשׁוּב אֶל הָאָרֶץ.

”וַיַּצַּב יַעֲקֹב מִצְבָּה עַל קְבוּרָתָהּ...” (פְּסוּק כ)

לָשֵׁם מָה הַצִּיב יַעֲקֹב מִצְבָּה עַל קְבֻרָהּ שֶׁל רַחֵל?

יַעֲקֹב רָצָה שְׁבָנִיו תָּמִיד יִזְכְּרוּ אֶת רַחֵל וְאֵת מַעֲשֵׂיהָ
הַטּוֹבִים, יִתְפַּלְלוּ לָהּ בְּמָקוֹם קְבוּרָתָהּ וַיִּרְצוּ לְלַכֵּת
בְּדַרְפָּהּ, לְכַן הַעֲמִיד אַבְנֵי גְדוּלָה עַל מָקוֹם קְבוּרָתָהּ.

”וַיְהִי בַשָּׂבָן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַחַיִּים

וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלֵהָהּ...”

רְאוּבֵן שָׁכַב עִם בְּלֵהָהּ שֶׁהִיְתָה שַׁפְחַת רַחֵל.

יֵשׁ מִחֲכָמֵינוּ זְכוּרֹנָם לְבִרְכָה שְׁאָמְרוּ, שְׁרְאוּבֵן לֹא שָׁכַב
עִם בְּלֵהָהּ, אֲלָא רַק בְּלִבָּל אֶת הַמְטוֹת: הוּא הוֹצִיא אֶת
מְטַת בְּלֵהָהּ מֵאֵהָל יַעֲקֹב וּבְמָקוֹמָהּ שָׁם אֶת מְטַת לָאָה
אָמַר.

לְמָרוֹת שְׁרְאוּבֵן עָשָׂה זֹאת בְּגִלְל הַכְּבוֹד הַגָּדוֹל שְׁכַפְדָּה
אֶת אָמֹו לָאָה, מַעֲשֵׂה זֶה הָיָה חָמוּר, שְׁכַן אָסוּר הָיָה לוֹ
לְהִתְעַרֵּב כָּלֵל בְּעַנְיַן מְטוֹת נָשׁוֹת אָבִיו.

חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנָם לְבָרְכָה לְמַדּוּנוּ שְׂאֵבֵן רְאוּבֵן הוֹדָה עַל
חֲטָאוֹ, הִצְטַעַר מְאֹד, הִתְאַבֵּל עָלָיו וְחָזַר בְּתַשׁוּבָה עַל
מַעֲשֵׂה זֶה.

פְּגִישַׁת יַעֲקֹב עִם יִצְחָק וּפְטִירַת יִצְחָק

(פְּסוּקִים כז-כט)

בְּתֵם יָמֵי הָאָבֶל קָם יַעֲקֹב וְהִמְשִׁיךְ בְּדַרְכּוֹ אֶל יִצְחָק
אָבִיו.

”וַיָּבֵא יַעֲקֹב אֶל יִצְחָק אָבִיו...” (פְּסוּק כז)

זְמַן רַב חָפָה יִצְחָק לְשׁוּבוֹ שֶׁל יַעֲקֹב בְּנוֹ אֶהוֹבּוֹ
וּמִמְשִׁיךְ דַּרְכּוֹ, וְכַעַת מִשְׁזָכָה לְרֵאוּתוֹ וְאֵת בְּנָיו וְכֹל
מִשְׁפַּחְתּוֹ, צַדִּיקִים וַיִּרְאֵי ה', שְׂמַח שְׂמֻחָה רַבָּה.

גַּם יַעֲקֹב שְׂמַח שְׂמֻחָה רַבָּה מִשְׂרָאָה סוּף סוּף אֵת אָבִיו
לְאַחַר זְמַן כֹּה רַב (יֹתֵר מִשְׁלֹשִׁים שָׁנָה), וּבְנָיו שְׂמַחוּ
לְרֵאוּת אֵת סָבָם.

שָׁנִים רַבּוֹת גָּרוּ יַעֲקֹב וּמִשְׁפַּחְתּוֹ בְּחִבְרוֹן עִירוֹ שֶׁל
יִצְחָק. יִצְחָק שְׂמַח בְּמַעֲשֵׂיהֶם וּבְתוֹרָתָם, וְהֵם שְׂמַחוּ
לְלַמַּד מִתּוֹרָתוֹ וּמִדַּרְכּוֹ.

עָבְרוּ שָׁנִים וְקָרַב יוֹם מוֹתוֹ שֶׁל יִצְחָק אָבִינוּ.

”וַיְהִי יָמֵי יִצְחָק מֵאֵת שָׁנָה וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה” (פסוק כח)

רבים היו מעשיו הטובים של יצחק במשך שנות חייו.

אֶהְבְּתוּ לֵה' הֵיטָה נִפְלְאָה כָּל כֶּךָ עַד שֶׁהָיָה מוֹכֵן לְהַעֲקֹד
עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ כְּדֵי לְקַיֵּם אֶת רְצוֹן ה'.

הוא הרבה בתפלה לה', ותפלותיו היו בכונה רבה.

יִצְחָק הִתְאַמֵּץ וַחֲפַר בְּאֲרוֹת כְּדֵי שִׁיְהִי מִים בְּשֹׁפַע
לְאוֹרְחָיו הָרְבִים.

הוא אהב את השלום והתרחק מן המריבות.

מֵאַמְצִים רַבִּים עָשָׂה כְּדֵי לְקָרַב אֶת עֵשָׂו בְּנוֹ וּלְהַחֲזִירוֹ
לְמוֹטָב.

יִצְחָק, כְּאֲבָרְהָם אָבִיו, קָרָא בְּשֵׁם ה' וְלָמַד אֲנָשִׁים רַבִּים
לְעַבֹד אֶת ה', לְלַכֵּת בְּדַרְכָּיו וּלְעַשׂוֹת מַעֲשֵׂים טוֹבִים.

האם יצחק עזב את הארץ?

יִצְחָק שָׁמַע בְּקוֹל ה' וְלֹא יָצָא מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כָּלֵל.

נביא ה' היה זה דבר אמו.

ה' אָהבוּ, הִיָּה עֲמוֹ וּבְרַכּוּ בְּכֹל מַעֲשֵׂי יָדָיו.

דוֹמָה הִיָּה לְמִלְאָךְ ה' קְדוֹשׁ וְנוֹרָא.

בְּרִכּוֹתָיו לְיַעֲקֹב הִתְקַיְמוּ בְּמִשְׁךְ הַדּוֹרוֹת.

בְּזִכּוֹת מְסִירוֹתוֹ הַמְּפֹלָאָה בְּמַעֲשֵׂה הָעֵקֶדָה, ה' סוֹלַח עַל
עוֹנוֹת עַם יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁךְ כָּל הַדּוֹרוֹת עַד הַיּוֹם.

”וַיְגֹועַ יַעֲחַק וַיָּמַת

וַיֵּאסֹף אֶל עַמּוֹ זָקֵן וְשִׁבְעַת יָמִים” (פְּסוּק כֹּט)

📖 **”שִׁבְעַת יָמִים”** - חֵי שָׁנִים רַבּוֹת.

יַעֲחַק אָבִינוּ הָאָרִיךְ יָמִים וְחַי מְאֹד וְשִׁמּוֹנִים שָׁנָה.

הוא זָכָה לְרֵאוֹת אֶת שְׁנַיִם עָשָׂר בְּנֵי יַעֲקֹב, כָּלֵם עוֹבְדֵי
ה' וְהוֹלְכִים בְּדַרְכֵי אֲבוֹתֵיהֶם הַטּוֹבִים.

”וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ עָשׂוּ וַיַּעֲקֹב בְּנָיו”

יַעֲקֹב סָפַד לְאָבִיו מִסָּפֵד גָּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד, וְסָפַר לְכָלֵם
עַל מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים.

מי השתתף בלונה?

רבים מיושבי כנען באו ללונה, ביניהם גם מלכים ושרים.

עשו הרשע זלזל בכבודו של יעקב וצעד ראשון בזמן קבורת אביו.

באורי מלים

ויסר - מזג יין

הסירו - הוציאו, סלקו

ויצק - מזג, שפך באטיות

אלהי הנכר - אלילים

כברת ארץ - דרך קצרה

ויטמן - החביא

ותקש - ה'ה לה קשה

אלה - סוג עץ

אוני - צערי

חתת - פחד

ויגוע - מת

חלציר - מתניך

שבע ימים - ח' שנים רבות

ויצב - העמיד

מקורות לפרק לה

פסוק ב: **הציווי לעבדיו** - רבנו אברהם בן הרמב"ם: "הרמז לדעתי במה שאמר 'ביתו וכל אשר עמו', אל הנלוים עליו, לא אל נשיו ובניו".

כוונת יעקב לתכשיטים - רבנו אברהם בן הרמב"ם בפירושו השני: "ואף על פי כן אין הרמז לדעתי אלא על התכשיטים אשר שללו משכם".

טהרה - רחיצה - על פי הנצי"ב: "והטהרו - בטבילה".

החלפת הבגדים לכבוד ה' - נצי"ב: "והחליפו שמלתיכם - שהוא משום כבוד המקום והיום שיעמדו לפני ה'".

פסוק ה: **פחד הגויים מבני יעקב** - רמב"ן: "וזה טעם - 'חתת אלקים', כי נפלה עליהם אימתה ופחד מן הגבורה אשר ראו במלחמה".

פסוק ו: **יעקב לימד את הבריות לעבוד את ה'** - על פי מדרש רבה (ד), (ד): "ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו, הסירו את אלהי הנכר...".

פסוק ז: **בניית מזבח להודות לה'** - אברבנאל: "לכן הציב שם באותה חלקת השדה אשר קנה מזבח להודות לה' אשר גמלו כרחמיו וכרוב חסדיו, להביא אותו אל ארצו ולהצילו מלבן ומעשו, ונתן לו אחיזה קרקע בארץ הקדושה".

פסוק ח: **ההספד על דבורה** - כלי יקר: "הגיד לנו הכתוב שהספידה יעקב יותר מן הראוי... האריך בהספדה".

צדקותה של דבורה - אברבנאל: "שמתה שמה הזקנה יראת ה'... כי היא היתה אשה חכמה".

השמועה על מות רבקה - רש"י: "ואגדה - נתבשר שם באבל שני שהוגד לו על אמו שמתה".

הבכי הגדול על רבקה - ספר הישר: "וישמע יעקב כי מתה רבקה אמו ויבך מאד על אמו ויעש לה מספד גדול".

פסוק ט: נחמת ה' ליעקב - רש"י: "וירא אלקים אל יעקב... ויברך אתו - ברכת אבלים".

פסוק י': חשיבות השם 'ישראל' על פני השם 'יעקב' - רש"י: "לא יקרא שמך עוד יעקב - לשון אדם הבא במארכ ועקבה, אלא לשון שר ונגיד".

השם 'יעקב' לא התבטל אלא נהיה טפל לשם 'ישראל' - ברכות (יג ע"א): "לא שיעקר יעקב ממקומו, אלא 'ישראל' עיקר ו'יעקב' טפל לו".

פסוק יא: "גוי" - זה בנימין, ו"קהל גויים" - אלו מנשה ואפרים - רש"י: "גוי" - בנימין, ו"קהל גויים" - מנשה ואפרים, שעתיד לצאת מיוסף, והם במנין השבטים".

פסוק יב: השבועה על הארץ - רמב"ן: "כאשר נתתיה להם, כן אתננה לך, ירמוז לשבועה, כי להם נתנה בשבועה שלא יגרום החטא, אבל לו נתנה מתחילה בלא שבועה, וזה שאומר בכל מקום אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב".

פסוק יח: רחל קראה לבנה "בן אוני" מפני שהלידה היתה קשה וגרמה לה צער גדול - רש"י: "בן אוני - בן צערי". וברד"ק: "כי בצער גדול ילדתיו".

יעקב לא רצה לשנות מהשם שקראתו אמו - רמב"ן: "רצה להיות קורא אותו בשם שקראתו אמו... והנה תרגם אותה לטובה ולגבורה".

פסוק יט: יעקב קבר את רחל בדרך אפרתה משום כבודה - אברכנאל: "ולפי שלא היה יכול יעקב להוליכה לחברון, פן יגיעה הפסד ועיפוש גדול באורך הדרך, קבר אותו בדרך אפרת".

יעקב קבר את רחל בדרך אפרתה כדי שתתפלל על ישראל - רש"י
בפרשת ויחי (מח, ז): "ולא הולכתיה אפילו לבית לחם... שעל פי הדיבור קברתיה שם, שתהא עזרה לבניה, כשיגלה אותם נבוזראדן והיו עוברים דרך שם, יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר: 'קול ברמה נשמע...' והקדוש ברוך הוא משיבה: 'יש שכר לפעולתך נאם ה'... ושבנו בנים לגבולם".

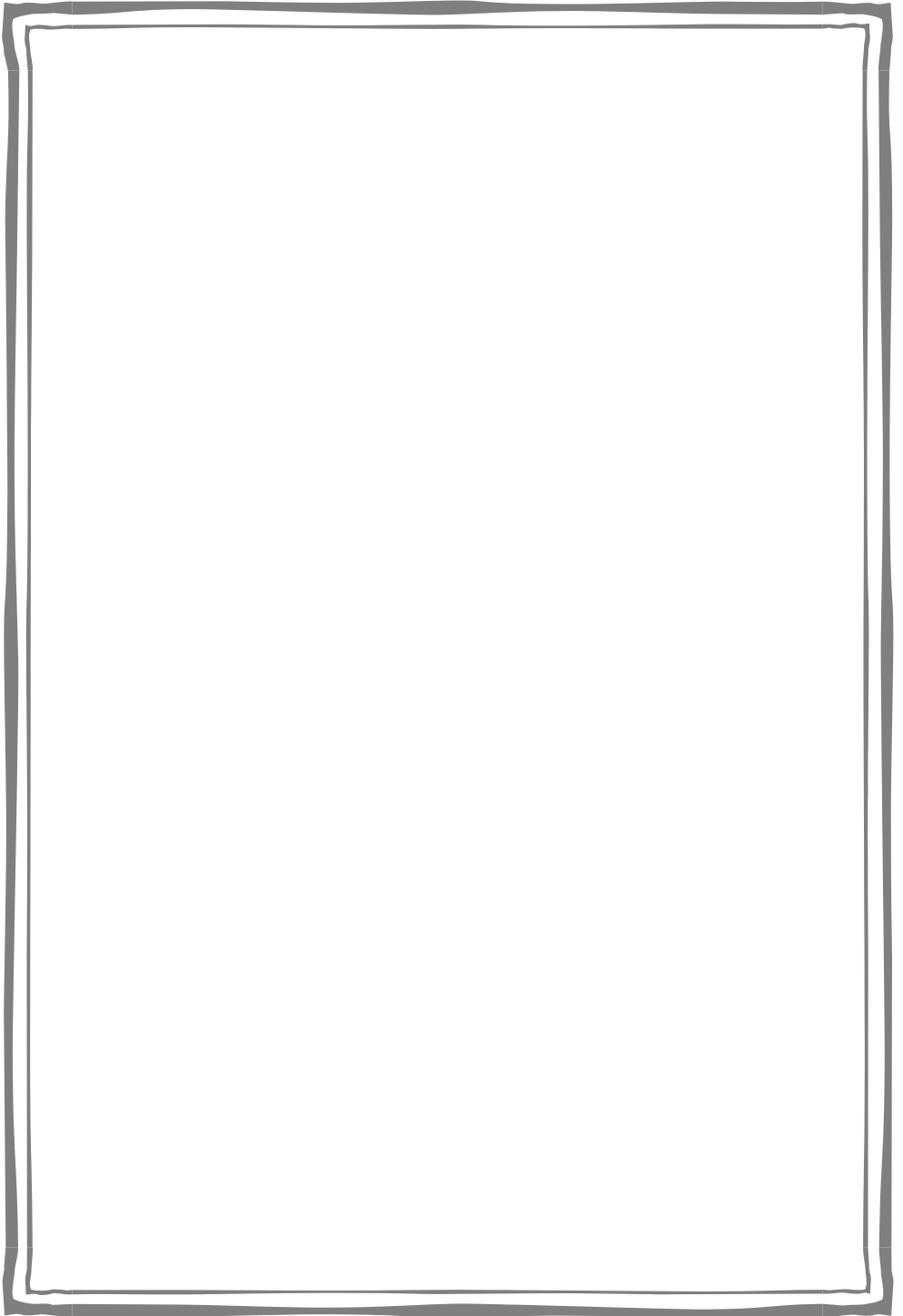
פסוק כ: יעקב הציב מצבה על קברה של רחל כדי שיזכרוה שנים רבות - רלב"ג: "כדי שיישאר זכרה זמן ארוך כי בזה מגמילות חסדים מה שלא יעלם".

פרק לו

תולדות יֵשׁוּ

תולדות עֵשָׂו

(פרק לו)

”וַאֲלֵה תְּלֻדֹת עֵשָׂו הוּא אָדוּם” (פסוק א)

לְעֵמֶת בְּנֵי יַעֲקֹב, שָׁהָיו כְּלָם קְדוֹשִׁים וְטָהוּרִים, צְדִיקִים וִירָאֵי ה', עֵשָׂו, נָשָׂו וְכָל צְאֲצָאָיו, הָיוּ רָשָׁעִים וְעוֹבְדֵי אֱלִילִים, אֲכֹזְרִיִּים וְרָעֵי לֵב. הֵם הָיוּ עוֹשִׂים תּוֹעֵבוֹת רַבּוֹת וְגִדּוּלוֹת.

”עֵשָׂו לָקַח אֶת נְשָׂיו מִבְּנוֹת כְּנָעַן...” (פסוק ב)

עֵשָׂו לָקַח נָשִׁים כְּנָעֲנִיּוֹת שָׁהָיו עוֹבְדוֹת אֱלִילִים, אַף עַל פִּי שִׁדְעָה שֶׁהָיוּ מְצַעְרוֹת אֶת יִצְחָק וְרַבֵּקָה הוֹרְיוּ.

”וַיִּקַּח עֵשָׂו אֶת נְשָׂיו וְאֶת בָּנָיו וְאֶת בְּנֹתָיו

וְאֶת כָּל נַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ...” (פסוק ו)

חֲכָמֵינוּ זְכוֹרֵנוֹם לְבָרְכָה אוֹמְרִים שֶׁכָּל אֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ שֶׁל עֵשָׂו הָיָה עוֹבֵד לְאֱלִיל אַחֵר.

”וְתִמְנַע הִיתָה פִּילְגֵשׁ לְאֵלִיפוֹ בֵּין עֵשָׂו

וְתִלְדֵּ לְאֵלִיפוֹ אֶת עַמְלָק...” (פסוק יב)

עַמְלָק הָיָה נִכְדוֹ שֶׁל עֵשָׂו, וְכֹאֲשֶׁר גָּדַל, הָיָה לְאִישׁ מִלְחָמָה אֲכֹזֵר וְרָע לֵב. הוּא לָמַד מֵאָבִיו וּמִסּוֹבוֹ עֵשָׂו

לשנא את יַעֲקֹב וּבְנָיו, וְנִסָּה, הוּא וּבְנָיו, לִפְגַּע בָּהֶם
בְּכָל דֶּרֶךְ. מִמֶּנּוּ יֵצֵא עִם עֲמֹלֵק, שְׂאֵת זְכָרוֹ נִצְטוּיֵינוּ
לְמַחֲזוֹת מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם.

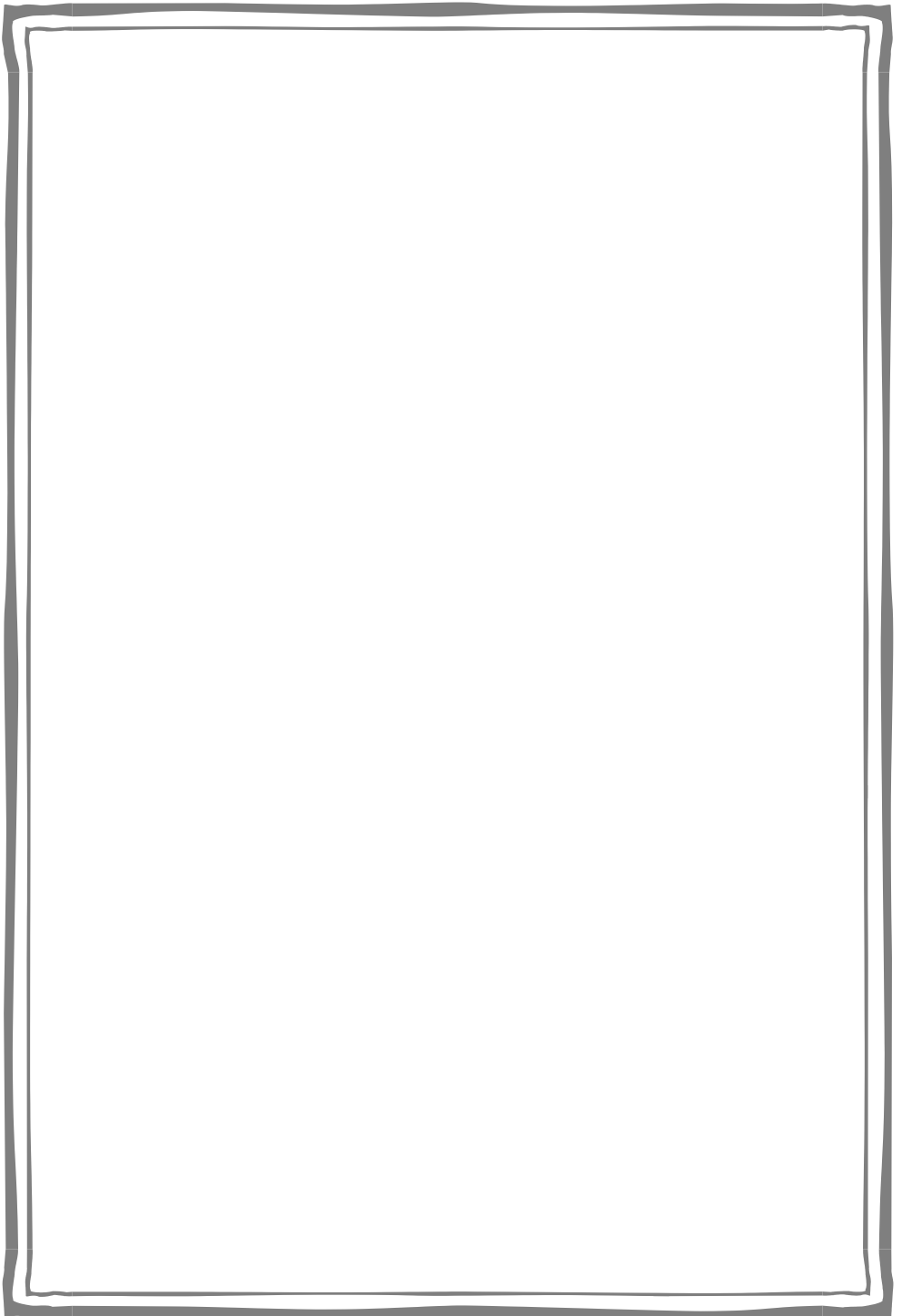
”אֱלֹהֵי בְנֵי עֶשָׂו וְאֱלֹהֵי אֱלֹפִיָּהֶם הוּא אֲדָוָם” (פְּסוּקֵי יוֹט)

בְּנֵי שָׁל עֶשָׂו הָיוּ נְשִׂאִים וּמְלָכִים גְּבוּרִים וְאַכְזָרִים
שְׁעֶשְׂו מְלַחְמוֹת גְּדוּלוֹת.

מקורות לפרק לב (פסוקים ד-לג)

פסוק א: צדקותם של בני יעקב לעומת עשו ובניו - עקדת יצחק: "שכבר היו בני יעקב שנים עשר שלמים, ולא נולד מהם איש בשום חשד ופסול... ולהעיד על הטהרה והקדושה הזאת בשרשי היחס אמר - 'ויהיו בני יעקב שנים עשר'... שהיה בהם (בבני יעקב) בזה הפך ממה שסופר בסמוך מתולדות עשו, נשיו ובניו ואלופיו שהכל היו מתחילתם בני ערבוביא וממזרות".

פסוק ו: עשו ובניו עבדו לאלילים רבים - רש"י (מו, כו): "עשו - שש נפשות היו לו, והכתוב קורא אותן - 'נפשות ביתו', לשון רבים, לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה, יעקב שבעים היו לו, והכתוב קורא אותן - 'נפש', לפי שהיו עובדים לאל אחד".

סבּוּם לַפְּרָשׁוֹת וַיֵּצֵא - וַיִּשְׁלַח

בַּפְּרָשׁוֹת אֵלּוּ נִפְגַּשְׁנוּ עִם דְּמוּתוֹ הַמְּפֹלָאָה שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ.
לְמַדְנוּ עַל אֱהָבָתוֹ הַגְּדוֹלָה לַה', עַל שְׁקִידָתוֹ הַרְבֵּה בְּלִמּוּד
הַתּוֹרָה בְּבֵית אָבִיו וּבְבֵית מְדַרְשׁוֹ שֶׁל עֵבֶר, וּבְמִיָּחָד עַל
יְרֵאתוֹ אֶת ה' בַּהֲגִיעוֹ לְמָקוֹם הַמְּקֻדָּשׁ.

מֵעֲבוֹדָתוֹ הַמְּסוּרָה בְּצֵאן לָבֶן לְמַדְנוּ עַל יוֹשְׁרוֹ וְנֶאֱמַנּוּתוֹ שֶׁל
יַעֲקֹב.

גַּם שְׁתֵּי נִשְׁוֹתָיו רַחֵל וְלֵאָה, שֶׁגִּדְלוּ בְּבֵיתוֹ שֶׁל רָשָׁע, הָיוּ
צְדִיקוֹת וַיְרֵאוֹת שָׁמַיִם. מֵרַחֵל וְלֵאָה וּמִשְׁתֵּי הַשְּׁפָחוֹת, זְלִפְהָ
וּבִלְהָה, יֵצְאוּ שְׁנַיִם עֶשֶׂר הַשְּׁבֻטִים שֶׁבָנוּ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל.

חִיּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ הָיוּ קָשִׁים וּמְסֻבִּכִים. עֲשׂוֹ אָחִיו רָצָה
לְהַרְגוֹ וְהוּא נֶאֱלָץ לַעֲזֹב אֶת בֵּית אָבִיו וּלְבַרֵּחַ מִפְּנֵי אֵל בֵּית
לָבֶן. גַּם כְּשֶׁהִגִּיעַ לְבֵית לָבֶן לֹא מָצָא מְנוּחָה. לָבֶן נָסָה בְּכָל
דְּרָךְ לְרַמּוֹתוֹ וְאַף כִּדָּף אֶחָרָיו כְּדֵי לְפַגֵּעַ בּוֹ וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ
וּכְשִׁיֵּצֵא מִבֵּית לָבֶן וְשָׁב אֶל הָאָרֶץ, בָּא עֲשׂוֹ לְקִרְאָת עִם
אַרְבַּע מְאוֹת אִישׁ כְּדֵי לְהִלָּחֵם בּוֹ.

בזאת לא תמו צרותיו - דינה בתו נלקחה בכח על ידי שכם, רחל אשתו האהובה נפטרה בדרך בהיותה צעירה, ובגלל היותו בדרך לא הספיק לראות את אמו רבקה שנפטרה באותו זמן. בפרשות הבאות נלמד, שיוסף, בנו האהוב של יעקב, נמכר למצרים, ומאחר יותר יעקב עצמו וכל משפחתו נאלצו לרדת למצרים.

למרות המארעות הקשים והמסככים, בטח יעקב בה' וקבל הכל באהבה.

ה' אהב את יעקב אהבה גדולה, שמע את תפלתו ושנה את מחשבות לבו של עשו לטובה, הטיל פחד על יושבי העיר שכם שלא ירדפו אחריו ואחרי בניו, נחמו אחר מות רבקה אמו, קרא לו בשם של כבוד וגדלה "ישראל", ברכו שייצאו ממנו עוד שלושה שבטים, הבטיח לו שייצא ממנו מלכים ונשבע לתת לו את הארץ, כפי שנשבע לאבותיו.